

רוח אורנים

המגזין של מכללת אורנים

תמוז תש"ע, יוני 2010

יצירה של הסטודנטית לורה יוסף מתוך תערוכת בוגרים 2010

המכללה האקדמית לחינוך

אורנים

נרבוז באורנים - עמי 20

חשיפה לזרבות האתיופיות - עמי 13

טוראשון

יום ירוק באורנים. הכתובת האנושית "נוהגים אחרת בסביבה" מצולמת מהאוויר (ראו כתבה בעמ' 6)

תוכן - יוני 2010

מדורים: טוראשון 2 בראש השולחן 3 ברוח
אקדמית 5 מדובשה ומעוקצה 14 עוד זווית
23 שיעור מולדת 32 לקרוא או לא לקרוא 34
חדשות הרשות למחקר 36 השקות ספרים
בספריה 37 חדש על המדף 38
כתבות: יום ירוק 2010 - נוהגים אחרת
בסביבה 6 שאלות אקטואליות בראי
ההיסטוריה - ראיון עם אודי מנור 8 צהרי
חברה ופוליטיקה - מכירים את השמאל
הלאומי 9 אקטיביזם חברתי - כי כולנו חלק
- יום עיון חחיק 10 שמים את הצפון במרכז
- כנס שדמות 11 יצירתיות מתמטית לצד
הקניית מיומנויות - יום עיון לחינוך מתמטי 12
חשיפה לתרבות האתיופית 13
על השתלמויות סגל בנושא הערכה הוגנת
ומהימנה של הישגי הסטודנטים 15 יצירה,
אמנות, חינוך ומה שביניהם - יום עיון בשילוב
אמנויות בחינוך 16 קבוצת התיאטרון של
אורנים מצגה: בטולות שידוך 18 סיפורי
המקרה - ללחוק וגם לבכות - ראיון עם אייר
גרכוז לגרל תערוכתו בגלריה באורנים 20
תערוכת בוגרים 21 כל ילד צריך פרויקט
חקר, ללא הבדל מגדר או מגזר - ראיון עם
עמוס כהן 24 סטודנטים ותלמידים לומדים
לעשות רדיו בית-ספרי 25 אור, צבע וראייה -
כנס התכנית להוראת המדעים לתואר שני 26
פרש וממשיך לפעול - ראיון עם אחי יוגר 30
תערוכות בגלריה לאמנות 39

אותנו אל חיק הטבע ליצירת כתובת
אנושית של הסיסמה "נוהגים אחרת
בסביבה" ולצילומה מהאוויר. את סיום
שנת הלימודים מלווים אירועים פוליטיים
מחוץ ואירועים חגיגיים מבית. בהמשך
לגיליון הקודם ממשיך כאן הדין על עירוב
פוליטיקה באקדמיה - כן או לא וכיצד
(ע"ע הראיון עם אודי מנור וכן אירוע צהרי
חברה אודות מסמך השמאל הלאומי).
עוד תוכלו לקרוא בגיליון זה על תנופת
פיתוח, על יוזמות בהתהוות ועל תכניות
עתידיות מבטיחות ומרשימות. אנשי סגל
אורנים חוקרים, יוצרים, קוראים, מגיבים
וממליצים על ספרים שקראו, ובכך
משקפים את מצב הרוח, רוח אורנים.
המגזין יוצא לחופשת קיץ ומזמין אתכם
לכתוב ולשלוח מפרי עטכם גם במהלך
הקיץ.

חופשה נעימה וקריאה נעימה,

שנה טובה

ערכת רוח אורנים

ענייני אמנות, מדע וחברה מתרוצצים
בקרבנו של גיליון זה ומשקפים נאמנה
את העשייה התוססת באורנים; גיליון זה
של סוף שנה אוצר בחובו אוצרות אמנות
מתחומי הדרמה, הספרות והאמנות
הפילסטית. 20 שנה מלאו לגלריה
באורנים, שמארכת לרגל המאורע
את תערוכתו של יאיר גרבוז, "סיפורי
המקרה", וכמוכן - תערוכת בוגרים
מרשימה במיוחד. הכנס "אור, צבע
וראייה" של התכנית להוראת המדעים
לתואר שני הציע תכנית עשירה ומרתקת,
היווה אבן שואבת עבור סטודנטים, אנשי
סגל ואורחים ובעיקר - לא התיר אותנו
אדישים או יבשים. נחשפנו לפעילויות
כגון "שמים את הצפון במרכז", "הפוך
על החוף" ונהנינו מאירוע חשיפה
לתרבות האתיופית. יום ירוק 2010 הוציא

מערכת רוח אורנים, המגזין של מכללת אורנים

עורכת: ד"ר שרה שגיא - חברי מערכת: אליה דמטר וד"ר אריה קידל - עריכה גרפית: סטודיו "גרפיקאים" - יורם צובג
ניתן לפנות למערכת באמצעות המייל: sara_sa@staff.oranim.ac.il
בשער: יצירה של הסטודנטית לורה יוסף מתוך תערוכת בוגרים 2010 - פרט מתוך טריפטין, קולאז' נייר 30.5/30.5
לורה יוסף, כפר ראמה, בוגרת המכון לאמנות תש"ע 2010

בראש השולחן

שרה שגיא שוחחה עם פרופי יאיר קארו, ראש מכללת אורנים

מספר הלומדים במכללה, כולל לימודי תעודה ומחוננים, עומד על 5,100. תואר ראשון כולל מורים משלמי תואר כ-1,800 לומדים כרגע. הסבות אקדמאים כ-600, תואר שני בכל השנתונים - מתקרב ל-600, לימודי תעודה בלימודים מתקדמים - 1,600, ביה"ס למחוננים ומצוינים - כ-500.

התוצאה היא כמובן לחץ מתמשך על הכיתות ועל תשתיות ההוראה, ואנחנו מייחלים לכך שמנכ"ל משרד החינוך יעמוד בהבטחתו [מכתבו מ-23/2/2010] לסיים את המצור בתחום הבינוי, כך שנוכל לגשת לבניית בניין האודיטוריום והכיתות שלהן אנו כה זקוקים.

שנת שיא של כנסים. עד כה התקיימו כ-40 כנסים. הדבר מדבר בעד עצמו. זו רוח חיים של החוגים ושל התכניות המעורבות. אני צופה שבשנה הבאה, שהיא שנת ה-60 לאורנים, נושא הכנסים והאירועים האקדמיים עשוי לעלות עוד מדרגות. אני רוצה להודות לאנשים שנושאים בעול תכנון הכנסים וארגונם. עברנו את זה בשלום ואף למעלה מזה.

נושאים מעניינים מול משרד החינוך:

בעבודה מולו יש כמה רמות או רבדים של פעילות: חלק תקציבי שוטף שעוסק בו בעיקר הצוות הכספי: פיני, מרינה, אילנה וגם נגה במידה מסוימת. רובד אחר הוא רובד של קידום נושאים מקצועיים או אקדמיים, שבהם בנושאים שהם אינם תכניות אקדמיות אנחנו נזקקים רק לאישור/תיאום מול משרד החינוך. אלה ברובם לימודי תעודה והתמחות שמתבצעים אצל חנה קורלנד. החלק האחר, האקדמי, מצריך תיאום ואישור מול משרד החינוך והמל"ג. בשנה היוצאת היו לנו כמה הצלחות, וכמה מהלכים שעדיין לא הצלחנו לסיים בהצלחה. לא הצלחנו לסיים את קבלת אישור המל"ג לפתוח השנה תכנית לתואר ראשון בחינוך.

כמו כן הגשנו, אבל טרם קיבלנו אישור סופי לחוג לאמנות ולמסלול הגנות-מורות במסגרת מתווה אריאב, וכאן אני עדיין מעריך שנסיים את הליכי האישור עד אמצע יולי.

ומה כן אושר?

בעקבות טיפול נחוש ומתמשך של ד"ר ארנון מדזיני קיבלנו אישור לקיים הוראת של"ח. בתיאום עם מנהל חברה ונוער במשרד החינוך. נקיים כבר מן השנה הקרובה תכנית לפיה במסגרת המח"ר סטודנטים שלומדים היסטוריה, גיאוגרפיה ולימודי א"י יכולים לפנות ללמוד גם לתעודת מדרוך של"ח.

עם סיום שנת הלימודים נשאל פרופי יאיר קארו על ההיערכות לקראת שנה"ל תשע"א, וזו תשובתו:

הרשמה ונרשמים - מטבעו של הנושא ובשל התפוצה הנרחבת של *דוח אודניס*, אני יכול לדבר על הנושא בראשי פרקים. האחד, איך בכלל מפרסמים ומשווקים? לא מעט מרצים ואנשי סגל מנהלי שואלים אותי למה פחות רואים אותנו בעיתונים, והם צודקים. הפרסום והשיווק המודרני עובר תהליך של שינוי; בעבר היה עיקר השיווק והפרסום באמצעות עיתונות כתובה, ולבעלי יכולות כספיות גבוהות - קמפיילים בטלוויזיה ובשילוט חוצות.

כבר למעלה מחמש שנים האמצעים האלה נמצאים בירידה ובמקומם מגיעים השיווק באינטרנט והשיווק הסלולארי, שהם נראים פחות ברמה היצבורית אבל מגיעים לפילוח מדויק יותר של קהלי היעד. אנחנו הפנינו תקציבים לאמצעים הללו. הדבר חייב אותנו גם להרחבה ולפעילות אינטנסיבית מאוד בתוך מחלקת השיווק.

אנחנו מלווים עדיין את אירועי הימים והבתים הפתוחים גם בשימוש בעיתונות, בדיוור וכיו"ב.

לתפיסתנו, כל נושא השיווק משלב מוניטין, תפיסה שיווקית מתקדמת, קליטה טובה, טיפול מהיר במעוניינים, וכך עד שבוגרי הלימודים הופכים לשגרירים הטובים ביותר שלנו.

זמני ההמתנה שהיו מקובלים בעבר בין היווצרות הקשר של מועמד למכללה ועד לזימונו לראיון נעו בין חודשיים לשלושה. כיום אנחנו משתדלים לזמן את רוב המועמדים בטווח של שבוע עד עשרה ימים, ועל עצם פנייה - להגיב מיד. ההרשמה לתואר הראשון מבחינה מספרית מעט יותר טובה מהשנה שעברה, על אף העלייה בחתכי קבלה.

"לתפיסתנו, כל נושא השיווק משלב מוניטין, תפיסה שיווקית מתקדמת, קליטה טובה, טיפול מהיר במעוניינים, וכך עד שבוגרי הלימודים הופכים לשגרירים הטובים ביותר שלנו."

בהסבות אקדמאים אנחנו רואים המשך מעט יותר מתון של הגל הגדול של השנה שעברה. גם כאן אנו מצויים במצב שמאפשר לנו למיין פונים, לפי הכלל: היכן שיש ספק - אין ספק שלא כאן.

גם בתואר השני יש השנה תמונה מעט יותר טובה מהשנה שעברה, שגם היא הייתה מצוינת.

אם הכול יסתיים ויסייע בשלום אני מצפה שהיקף הלומדים פה יגדל ב-4%-3%, כל זאת תוך המשך עליה בחתכי קבלה.

אנחנו כוססים ציפורניים בשל תהליך אישור ה-M.Teach למסלול העל-יסודי. זו תכנית משודרגת של הסבת אקדמאים, שמשלבת תעודת הוראה עם תואר שני במסגרת אחת. אנחנו ממתינים לאישור המל"ג לפתוח את התכנית. לפי הצפי אישור זה יגיע ב-7/13.

אם נקבל את האישור במועד זה או קרוב לו יתחיל תהליך הירישום לתכנית ותופעל כל ההיערכות הפיזית והאנושית שכבר הושלמה.

עוד נגיש השנה בסוף יוני תחילת יולי את התכנית לתואר ראשון בפסיכולוגיה חינוכית. תכנית זו היא ראשונה בישראל ומכוונת לחתכי אוכלוסיה גבוהים. אפשר להעריך שמסביב לתכנית זו יהיו דיונים מורכבים ומעניינים.

"שנת שיא של כנסים. עד כה התקיימו כ-40 כנסים. הדבר מדבר בעד עצמו. זו רוח חיים של החוגים ושל התכניות המעורבות. אני צופה שבשנה הבאה, שהיא שנת ה-40 לאורנים נושא הכנסים והאירועים האקדמיים עשוי לעלות עוד מדרגות."

קיבלנו רצף של החלטות בהנהלת אורנים, בועדת הקבע, במועצה האקדמית ובוועד המנהל של אורנים להיכנס לתחום התרפיות-פסיכותרפיות-טיפול. החמישייה הראשונה יצאה לדרך: התכנית לסיוע באמצעות בע"ח שכבר פועלת באורנים מזה כמה שנים, פסיכותרפיה יוגיאנית שהחלה לפעול השנה וייעוץ זוגי ומשפחתי בשיתוף פעולה עם תל"מ. לזה מתווספות לקראת תשע"א פסיכותרפיה קבוצתית ופסיכותרפיה של מצבי דחק ומשבר.

לקראת תשע"ב אושרו עוד ארבע תכניות: ביבליותרפיה, פסיכודרמה, טיפול באמצעות אמנויות ועדיין נמצאת בהכנה תכנית למניעת התאבדויות בקרב בני נוער.

לצורך ארגון כל הקומפלקס המתפתח הזה אנחנו בודקים שיפוץ נרחב של בניין 11, כך שיוכל להכיל את המטה והמשרדים של יחידה זו, שניתן לה השם מרכז שי. ובראשו אמורה לעמוד ד"ר דניאלה קרמר. זה סוג של פעילות שעוברת עכשיו משלב טרומי לשלב של ביצוע והתפתחות.

כיתות חכמות - משרד החינוך החל בבנייתן של כיתות חכמות (שכוללות לוחות אלקטרוניים, מחשב, תוכנה ומבנה כיתה ייעודי) לצורך הוראה מודרנית. מבלי להיכנס לשאלות האם זהו הפתרון האולטימטיבי לקשיי ההוראה במדינת ישראל, הגשנו תכנית שגובשה ע"י צוות בראשות ד"ר ענת שמלא שמציע מודל הכשרת מורים לסיבת הוראה נתמכת טכנולוגיה כזו. ההצעה של צוות זה התקבלה על-ידי משרד החינוך ואנו מצפים לתקצוב שיאפשר לנו בהקדם לחנוך לפחות כיתה אחת במבנה האופטימלי שהוצע במודל, ואם לא יגיע התקצוב נבדוק אפשרות של פתרון ביניים, בסכום קטן יותר - התאמת אחת מכיתות המחשבים.

מחכה לנו קיץ צפוף וחם. את החום אנחנו מקבלים מהאירועים המדיניים וגם ממוגז האוויר השרבי. צפוף כי אנחנו אחרי טקס

בוגרים במתכונת חדשה שבו בטקס המרכזי הוענקו תעודות רק למצטיינים יתרה ואילו מצטיינים וכל בעלי הזכאות האחרים קיבלו את התעודות בטקס פקולטטי או מסלולי. חוות הדעת הראשונות חיוביות ויש מספר לקחים לשיפור לקראת השנה הבאה.

נותרו כמה כנסים גדולים ובהם הכנס "מחקר, עיון ויצירה באורנים", סיום שנה"ל, מסיבת הסיום השנתית של אורנים, ואני שולח מעל גיליון זה הזמנה אישית לכל סגל המורים והסגל המנהלי של אורנים, ומצרך הזמנה אישית מיוחדת לכל סגל הוראת המדעים.

לאחר מכן מתחילות הבחירות, כנס בוגרי החוג לביווגיה שאנחנו מעריכים שנראה בו השתתפות של מאות בוגרים, סיור פראג ייצא לדרכו עם שלושת הקפטנים: שנה, יצחק ופסטור, סיור ברלין של התואר השני ייצא לדרכו עם הקפטנית ברזל, ובמקביל מחכים לנו כאן מועמדים רבים הממתנים לראיונות ולקליטה במהלך יולי אוגוסט. מחכים לנו שינויים וארגון מחדש של חלק מהחדרים בקומה הטכנולוגית. כל יחידת מערכות מידע - תמיכה ותוכן - תעבור ארגון מחדש וזאת ההזדמנות להזכיר את האתר החדש שעלה לאוויר ב-1/16, יפהפה אך חיזור במקצת בצבעיו.

צפוי לנו גם ארגון קומת המנהל ושילוט הקמפוס מחדש בשילוט מודרני, מתוך תקווה להיפרד סוף סוף משלטי העץ ומשבשבות העץ שמקומם במוזיאונים לתולדות ההתיישבות. אח"כ מחכה לנו מכינת קיץ גדולה בעברית, ומכינה של תכנית מיכאל, יוצאי אתיופיה.

וכך נגיע לחגי ספטמבר ומהם נפרוץ אל שנה"ל תשע"א. בתקווה לקיץ רגוע, לבריאות טובה ולשקט נפשי. ושנגיע לשנה החדשה במלוא כוחותינו.

ולסיום, פנסיונים נרגשים פנו אלי לאחרונה וביקשו שאעביר לעורכת רוח אורנים את תודתם ואת התרגשותם ממה שהם מכנים עליית מדרגה בתכנים, בצבע ובעניין, ומודים על משב הרוח הרענן שהמגזין מביא עמו.

ברוח אקדמית - בסימן סיכום תש"ע

ד"ר מדי וליצקר-פולק

הסתיימה עוד שנה דינמית שאפיינה בפיתוח אקדמי ובהגשה אינטנסיבית של שבע תכניות אקדמיות למל"ג: ארבע תכניות שהותאמו למתווה אריאב - הכשרה להוראה לביה"ס היסודי (אושרה); הכשרה להוראה במסלול לחינוך מיוחד לגילאי 21-6 (אושרה); המסלול הרב-גילאי בהתמחות אמות (א'-י"ב) ומסלול הגן (לידה-6), וכן תכניות החוג לחינוך (הפקולטה לחינוך),

החוג לפסיכולוגיה חינוכית (הפקולטה למח"ר, מוכנה להגשה בסוף יוני) ותכנית ה-M.Teach (תואר שני).

אנו שואפים להכשרה המשלבת תיאוריה-שדה, ולמצוינות אקדמית-חינוכית וערכית. נחתור לאוריינות אקדמית ולסטנדרטים ראויים (נפנה סטודנטים לקבלת סיוע בספרייה, ב'מעייני' ובמרכז ללקויי למידה 'קשת', להתנהלות בשקיפות מטלות וקריטריונים עפ"י כללי האתיקה המקצועית (שהפרתם תגרור פנייה לוועדת משמעת), באווירה תומכת למידה.

במלאכת הכשרה זו הסגל הוא המשאב המרכזי, ולכן קידומו, העצמתו וקידום איכות ההוראה בקורסים הם יעדינו המובילים.

פיתוח והעצמת סגל אורנים:

נמשכת תנופת הפיתוח האקדמי בתארים, בדרגות קידום ובהשתתפות בכנסים ובהשתלמויות:

לשבעה מעמיתינו אושרו דרגות מרצה ומרצה בכיר, ולששה נוספה השנה קידומת ד"ר, אותם נברך כמיטב המסורת באירוע חגיגי בתשע"א.

ערכנו **השתלמויות לקידום סגל** בתחומי מחקר ופרסום (סדנת מחקר וסדנת 'ממחקר למאמר' ברשות למחקר); בנושא הערכת הישגי סטודנטים; סדנאות MOODLE (מטעם יל"מ) והדרכות ספרייה בתוכנת Refworks. תנופת הפיתוח השתקפה ברובי בקשות לרשות למענקי מחקר ופרסום, לסיוע מתודולוגי ולמימון כנסים בארץ ובחו"ל.

במפגשי **המרחב הפתוח** הוזמן הסגל להשפיע על תהליכים אקדמיים-חינוכיים-ערכיים באורנים. הוצעו 16 נושאים בתחומי ההתפתחות המקצועית של הסגל, לשם יצירת תחושת מעורבות והעצמה; חזון ומיתוג אורנים; התנהלות אקדמית ומנהלית; תכנים, מיומנויות למידה והכשרה. היזמות שדנון,

כגון "שקט בספרייה" והעצמת סגל נותבו לערוצים אופרטיביים; נמשך בפעילות המרחב הפתוח (המיועד לכל הסגל) גם בתשע"א. חדש באתר אורנים- פורטל אקדמי עשיר ודינמי לפרסום ולתקשורת פנים וחוץ-אורנים. הפורטל יתעדכן וישודרג ויתרום למוניטין האקדמי שלנו.

מאגר ההתמחויות האקדמיות של הסגל נמצא בתהליך הקמה וישולב בפורטל. בהמשך תוזמן להוסיף/לקשר בין מילות המפתח שבמאגר לבין תחום מומחיותכם.

ומה נדון בוועדות האקדמיות?

בוועדות ההוראה והקבע עסקנו בתכניות האקדמיות שנשלחו למל"ג וכן בהערכת התאמת סטודנטים להוראה, במודל התמיכה

המקצועית בסטודנטים לקויי למידה ב'קשת' ובמכינה עבורם. בוועדה לקידום ההוראה נדונו תהליך המשוב, המלצות ללמידה מעמיתים ומהצלחות, דיאלוג מקצועי בצוות, ביקורי עמיתים בשיעורים, 'פתיחת סילבוסים' ודיון בהם להפריה הדדית ולתיאום הנלמד בקורסי החוג (לפני-אחר-במקביל, 'ראייה אקולוגית', למוטיבציה ולתחושת שייכות לצוות).

ועדת התקשוב התמקדה בפדגוגיה מתקשבת: רצוי ומצוי. צוות ילי"מ גיבש תכנית ליכיתה-חכמה'. כמכללה המכשירה את מחנכי העתיד אנו נדרשים למודלונג במגוון דרכי

הוראה-למידה ובטכנולוגיות מתקדמות. לפיכך, הוחלט לחייב את-קורס בכל הקורסים ולהכליל בכל חוג הוראה מרחוק בקורס אחד.

החוק לשמירת זכויות יוצרים: המלצות לשימוש הוגן ביצירות כלולות בתקנון הסגל ובמסמך פרום-השכלה-גישה (באתר משרד הרקטור). הגבלנו את פרסום אתר-הקורס לקהילת הקורס בלבד, ונקפיד בזכויות יוצרים גם בעת שכפול מקראות.

ועדת הספרייה דנה בשיחתי הספרייה לסגל, למחקר ולהוראה, כגון סריקת פריטים ביביליוגרפיים מהסילבוסים וקישורם לקטלוג הספרייה ותוכנות לניהול ביביליוגרפיה, JCR. נא הירשמו להדרכות הספרייה והזמינו ספרים וכתבי-עת למחקר ולהוראה, ובכך תעשירו אוסף הספרייה.

אחד מיעדינו הוא עידוד הסטודנטים לפעילות התנדבותית ומעורבות חברתית-קהילתית. **ועדת האקדמיטיבה** גיבשה קריטריונים לאישור פרויקטים חברתיים-קהילתיים ואישרה ארבעה פרויקטים חדשים (עד 2 ש"ש, עפ"י המל"ג, נספח 3 בתקנון הסגל). נהנינו השנה מכ-70 כנסים ואירועים אקדמיים מרתקים ברמה חובית ומכללתית (בנוסף לכנסים התקיימו גם אירועי יום ירוק, השקת ספרים בספרייה, פתיחת תערוכות במכון לאמנות והצגת תיאטרון, פירוט באתר).

באווירת העושר האקדמי הזה אני מצרפת ברכות לחופשת קיץ מהנה! ראשית, נצלוה היטב למנוחה, וכן למחקר, לכתיבה ולהתכוונות מרעננת לתשע"א הבאה עליון לטובה!

ד"ר מדי וליצקר-פולק.

זכרון:

למיכל בסט - להולדת הנכדה
לעבד זובידאת - להולדת הנכדה
לבינה דינוב - להולדת הנכדה
לשבי כרמי - להולדת הנכדה
לנורית פליישמן - להולדת הנכדה
לנגה בוטנסקי - להולדת הנכדה
לפרידה ברייט - להולדת הנכד
לד"ר רות זליקסון - להולדת הנכדה
לאושרי בלמס - להולדת הבן
ליעל זרחי - לנישואי הבת
לברכי והב - לנישואי הבת
לד"ר שרה שגיא - לנישואי הבן

"נוהלים אחרת לסביבה"

מאת דייר שרה פאר, ראש המועצה הירוקה במכללה

בעקבות הממצאים והמלצות המשיבים בסקר השיק ארגון "תחבורה היום ומחר" בבוקר היום הירוק מערכת אינטרנטית המיועדת לסטודנטים, למרצים ולסגל המנהלים למציאת שותפים לנסיעה ("קאר פול") במטרה להפחית את השימוש ברכב הפרטי ולעודד חלופות לטובת הכלכלה, החברה והסביבה בישראל. הקישור למערכת חיפוש שותפים לנסיעה:

<http://transportation.carpoolnet.co.il/index.php>

מופיע בשימושן של הסטודנטים ושל הסגל באתר המכללה. המשך אירוע היום הירוק התקיים בצל עצי החרוב במכללה.

ד"ר אורי שיינס, ראש החוג לביולוגיה, הנחה את האירוע וציין שהמועצה הירוקה הוקמה לפני כארבע שנים על-ידי סטודנטים, מרצים ואנשי מנהלה במטרה לקדם חינוך סביבתי ומנהיגות סביבתית בקמפוס ולהפוך את אורנים למודל לחיקוי בתחום העשייה והחינוך הסביבתי. אורי הדגיש בדבריו שהמועצה מייחסת חשיבות רבה לטיפוח בנושא התחבורה, ולכן זו השנה השנייה שהיום הירוק מוקדש לנושא.

פרופ' יאיר קארן, נשיא המכללה, ציין בדברי הברכה שלו שהשימוש במערכת האינטרנטית לשיתוף בנסיעות הוא דבר חשוב ומבצעים מהסוג הזה תלויים באנשים שלוקחים על עצמם לקדם את האג'נדה הירוקה, אנשים המאמינים באחריות שלנו למשאבים. בסיום דבריו עודד יאיר את המשתתפים: "היו זקקים כי סוף הירוק לנצח".

הסטודנטית שקמה פליישון מקבלת פרס על חיבור הסיסמה. עוד בתמונה: דייר מדי וליצקר-פולק, פרופי יאיר קארן, דייר שרה פאר ודייר אורי שיינס

כחלק מפעילות המועצה הירוקה לקידום תחבורה בת-קיימא יידחנו השנה את היום הירוק לעידוד השימוש באמצעי תחבורה המפחיתים את הפגיעה בסביבה.

בבוקר יום חמישי בתחילת חודש מאי, צעדנו - סטודנטים, מרצים וסגל מנהלי - לשדה מרעה ליד הגן הבוטני של המכללה, להביע את דאגתנו לסביבה על ידי יצירת הכתובת האנושית נוהגים אחרת בסביבה. התיישבנו על הקרקע לבושים בחולצות לבנות וכוכביעים לבנים, ליד האבנים שסימנו את האותיות של הכתובת, והמתינו למטוס הקל. המטוס הופיע מצפון, ביצע כמה סיבובים מעלינו והסטודנט אליוט ג'יקובס הנציח במצלמתו את הכתובת, שאותה בנינו כמו-גופנו.

הרעיון ליצור כתובת אנושית התגבש כשלושה חודשים לפני היום הירוק. חברי ועדת ההיגוי החליטו לקיים תחרות לבחירת סיסמה שתהווה את הכתובת האנושית. הסיסמה הנבחרת: "נוהגים אחרת בסביבה" חוברה על ידי שקמה פליישון, סטודנטית שנה ג' במסלול הגיל הרך בהתמחות חינוך מיוחד. הסיסמה הזוכה נבחרה מתוך חמישים וארבע סיסמאות שחוברו על-ידי שלושים סטודנטים, מרצים ואנשי סגל מנהלי. שקמה זכתה בפרס - כרטיס מנוי לשישה עשר סרטים בבתי הקולנוע - yes PLANET.

בסמסטר א' קיימנו סקר תחבורה בשיתוף עם ארגון "תחבורה היום ומחר" ממנו עלה כי בשמונים אחוז ומעלה מכלי הרכב הנכנסים לקמפוס נוסע אדם אחד בלבד.

מכללת אורנים היא המוסד האקדמי הראשון בישראל העובד בשיתוף עם ארגון "תחבורה היום ומחר" למציאת פתרונות יעילים עבור הסטודנטים, כדי שיגיעו אל הקמפוס באופן ידידותי לסביבה.

מקום ראשון - ורד רוזנפלד, סטודנטית מהמכון לאמנות

מר שלמה כץ, מנהל מחוז חיפה במשרד להגנת הסביבה, תיאר את האתגרים הסביבתיים באזור וציין לשבח את הפעילות באורנים: "מי שמוביל לשנינו סביבתי אלה אנשים שלוקחים יוזמה, ועושים, מצביעים ברגליים ויורדים שם למטה לשדה ליד המכללה".

ד"ר עידן פורת, נציג "תחבורה היום ומחר", דיבר על החשיבות בפתרונות פשוטים לתחבורה יעילה ועל החשיבות במציאת פתרונות תחבורתיים נוחים לסטודנטים. עידן שיבח את היוזמה של המכללה: "אני שמח וגאה להיות כאן, בקהילה שלקחה

יחשוב סביבתית ויחבור לנסיעה עם שותפים. כך נקטין את טביעת הרגל הסביבתית שלנו וכבר עשינו מעשה, כפי שמישהו חכם אמר: שינויים גדולים מתחילים בצעדים קטנים”.

לאחר הברכות חולק פרס למחברת הסיסמה והוצגו התמונות שזכו בשלושת המקומות הראשונים. הצילום שזכה במקום הראשון ובפרס (תוויו צילום בסך 1000 ₪) צולם על-ידי ורד רוזנפלד, סטודנטית מהמכון לאמנות. הצילומים שזכו במקום השני צולמו על-ידי אליוט ג'קובס, סטודנט מהמכון לאמנות ועל-ידי קרן גרין אחראית תמיכה והדרכה במחלקת מערכות מידע. בתחרות השתתפו ארבעים ושמונה צילומים שצולמו על ידי שישה-עשר צלמים. הצילומים פורסמו בתערוכה וירטואלית, וועדה בחרה את שלושת הצילומים הזוכים.

במהלך אירוע היום הירוק התקיימה הופעה של הזמרים אורי בנאי וניר פרידמן, שהוסיפו שיר ירוק לרפרטואר הקבוע שלהם ונעמו לנו בשירתם. ביום הירוק עשו כל באי אורנים מאמץ להפחית את טביעת הרגל האקולוגית. באמצעות העדפה של תחבורה ציבורית, תחבורה לא ממונעת ונסיעה ברכב משותף, מאמץ שאנו מקווים שיהפוך להתנהלות קבועה.

המועצה הירוקה מודה להנהלת אורנים על המימון, על התמיכה ועל הנידוד, לאנשים רבים מקרב הסגל המנהלי, לסטודנטים ולמרצים על העזרה בהפקת היום הירוק; לסטודנטים, למרצים ולסגל המנהלי על ההשתתפות ביום הירוק ועל שליחת סיסמאות וצילומים שהגבירו את המודעות לתחבורה בת-קיימא.

מי ייתן ובכוחות משותפים נפחית את כמות הרכבים הפרטיים הנכנסים בשערי המכללה ובכך נשפר את איכות החיים באזור צפון הארץ.

אתם מוזמנים להצטרף למועצה הירוקה
sara_pe@staff.oranim.ac.il

מקום שני - אליוט בייקובס, סטודנט מהמכון לאמנות

על עצמה משימה להוביל שינוי, קהילה שרוצה להפחית את הזיהום ולהגיע בתחבורה אלטרנטיבית”.

הסטודנטית נטלי פולק, דוברת אגודת הסטודנטים במכללת אורנים ונציגת המועצה הירוקה, ציינה כי “אנו רואים בשמירה על הסביבה את הגרעין לקיומנו. התפקיד שלנו, הסטודנטים, המחנכים לעתיד, לשמש דוגמה לכולם, ולכבד את הסביבה שבה אנו חיים, בלי הסביבה - אין לנו בעצם חיים. המטרה של היום הירוק השנה הייתה להפחית את מספר הרכבים

מקום שני - קרין ברין, אחראית תמיכה והדרכה בחמי מערכות מידע

המגיעים לאורנים. הפחתת מספר הרכבים על הכבישים תפחית את זיהום האוויר, את העומס, את הפקקים בכבישים וכן את מספר התאונות, וכך נוכל להגיע רגועים לאורנים.

די בכך שכל אחד יצרך לנסיעתו סטודנטים, מרצים ואנשי סגל מנהלי, אפילו בחלק מימי השבוע, מספיק שכל אחד מאיתנו

ניר פרידמן ואורי בנאי מופיעים ביום הירוק

שאלות אקטואליות בראי ההיסטוריה

שרה שגיא שוחחה עם ד"ר אודי מנור

היהודי כעם, טוען מנור, "פרופ' שלמה זנד אומר שהציונות המציאה את העם היהודי, שבעצם אין דבר כזה, עם יהודי, שזו אינה אלא המצאה ציונית".

בספרו מתאר מנור את הרקע ההיסטורי לעליית הציונות במובן הרחב, מציג כמה סוגיות שקשורות למפגש של היהודים עם העולם המודרני ומצביע על האופן שבו התגבשה התנועה הציונית.

שאלה נוספת העולה בספר: "מאיפה בעצם נבע הרעיון של היהודי הדמוקרטי" ומזכיר כי הצירוף הזה הרי מופיע בהחלטת החלוקה של 1947. "חשיבות העניין היא לנוכח טענות מהסוג שמפיצים אנשים כמו אילן כפה, שטוען שמדינת ישראל צריכה להכיר בטיהור האתני שכביכול עשתה, בדרך לביטולה היהודי-דמוקרטי. הרי כפה אומר שכשם שדרום-אפריקה הייתה מדינת אפרטהייד שהוחרמה ע"י העולם ולבסוף בוטלה כמדינת אפרטהייד, כך - מתוך דאגה ליהודים, כמובן - הוא מציע להגביר את הלחץ הבין-לאומי על ישראל. כשם שהלחץ הזה הוביל לביטולה של מדינת האפרטהייד, כך יוביל לביטולה של ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית".

כיצד אתה כציוני מבין את הביטוי המסוים הזה של הפוסט-ציונות?

"זו כבר אינה פוסט-ציונות אלא אנטישמיות חדשה. עניין זה מצטרף לדמוניזציה של ישראל ושל היהדות. וכמו באנטישמיות זה נעשה מתוך צביעות מטרידה, משום שהעולם מלא בבעיות אובייקטיביות של שלילת זכויות אדם, והנה כל בעיות העולם מתקזות אך ורק לציונות. כך גם האנטישמיות הניחה שכל בעיות העולם מתרכזות ביהודי, וכי אם ניפטר ממנו ניפטר גם מהן". מנור סבור שאלו התכנים שאליהם הסטודנטים שלנו נחשפים. באירוניה הוא אומר שזה דבר משעשע ומטריד. כי אנו תורמים כמו ידיו לחוסר ההבנה הבסיסי שאנו מוצאים בעולם הרחב.

כיצד אתה נותן ביטוי לרעיונותיך בקורסים שלך באורנים?
"בחוץ לאזרחות אני עוסק בכך בקורסים שאני מלמד. למשל, הקורס "הרעיון הדמוקרטי" עוקב אחר התפתחות הדמוקרטיה ומשווה בין דמוקרטיות שונות בעולם. חלקו האחרון של הקורס מוקדש למדינת ישראל כמדינה דמוקרטית".

הקורס "אזרחים ואזרחות" שיום פרוץ' יאיר קארו, ראש אורנים, הוא קורס משותף למנור ולד"ר מרי תותרי, ובו מנסים לגעת בשאלות מהותיות, לא בצד הפורמלי הטכני אלא בשאלת היחסים בין הרוב היהודי למיעוט הערבי. מבררים איך אפשר לעשות את השילוב הזה יותר מוצלח, באילו סוגיות האפליה מתקיימת ומה המשמעות של עמדות אידיאולוגיות של יהודים ושל ערבים לגבי חיזוקה של החברה האזרחית בישראל; האם רעיונותיו של ליברמן אודות החיבור בין נאמנות לאזרחות מחזקים או מחלישים את החברה האזרחית? בחלק מהמקרים מדובר בשאלות אקטואליות מתוך העיתונות היומית.

ד"ר אודי מנור במסגרת כנס אקדמי בארגנטינה

ד"ר אודי מנור מלמד בחוג ההיסטוריה ובחוג לאזרחות ומרצה את תכנית המצטיינים באורנים. אודי, בן קיבוץ ניצנים, הגיע לאורנים לפני תשע שנים. במשך 19 שנה היה חבר קיבוץ "תמוז" בבית שמש, קיבוץ עירוני המבקש ליישם את העיקרון הקיבוצי בסביבה עירונית. לפני ארבע שנים עבר לקיבוץ עין השופט.

מנור מלמד גם באוניברסיטת חיפה. את התואר הראשון השלים באוניברסיטה הפתוחה ואת התואר השני והשלישי השלים באוניברסיטת חיפה בחוג לתולדות ישראל.

כמה עסק הדוקטורט שלך?

"הדוקטורט שלי מוקדש לעשרים שנותיו הראשונות של הפא"ר הווערטס [FORVERTS], עיתון יהודי סוציאליסטי שראה אור בניו-יורק [נסד ב-1897]. בהמשך גם הוצאתי ספר בעקבות הדוקטורט, "עיתון למען האנושות", שיצא בגרסה שונה גם באנגלית".

לאחרונה פרסם מנור ספר בספרדית, שדן בסוגיה של ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית, מתוך כוונה להוכיח שאין בכך כל סתירה. זאת בניגוד למגמה גוברת, לדבריו, השוללת את עצם זכות קיומה של מדינת ישראל בלי קשר לשאלת הביקורת הלגיטימית על ישראל.

"היום קיימת תופעה בעולם ששוללת את זכות קיומו של העם

שהאינטרס הכלל אזורי הוא לשמור על רגיעה יחסית. בכל מקרה יש משהו אופטימי בעובדה שבמישור המעשי - השונה ממישור ההצהרות - ישראל נמצאת בקואליציה משמעותית עם מדינות ערביות לא מעטות המודאגות לא פחות ממנה מעליית האסלאם הרדיקלי".

ומה תכניותיך לעתיד?

"אני שמח וגאה להיות חלק ממכללה לחינוך. חולשתו של החינוך הוא גם החוזק שלו. אמנם אנשי החינוך אינם מקבלים החלטות מדיניות אבל הם עוסקים בבנייה לטווח הארוך. תפקיד המחנך הוא לכוונת תודעות, השקפות עולם על בסיס ערכי הקרוב ביותר לאמת. אני מקווה שיהיה לי הכוח להמשיך ולעשות את זה.

אני שמח על ההזמנות שניתנה לי להגיע לכאן, אמנם בנסיבות טראגיות (לאחר שד"ר אייל כפכפי נהרגה בתאונת דרכים), ואני מאחל לעצמי לפחות עוד שנים של עבודה חינוכית-מח' קרית בסביבה תומכת ועם שותפים לא מעטים".

צהרי חברה ופוליטיקה: מכירים את "השמאל הלאומי"

פאנל הדיון במסמך השמאל הלאומי

ביזמתן של הסטודנטיות רעות נוימן ואור זכאי מהחוג לתקשורת נערך ב-14 ביוני אירוע צהרי חברה ופוליטיקה בנושא "דיון במסמך 'השמאל הלאומי'".

האירוע נפתח בהרצאה של עו"ד אלדד יניב מיוזמי מסמך "השמאל הלאומי". עו"ד יניב, לשעבר העוזר של שר הביטחון אהוד ברק וממשתתפי התוכנית "מועצת החכמים" בערוץ 10, הציג את היוזמה שמטרתה להציג חזון ציוני חדש עבור השמאל.

לאחר מכן התקיים פאנל בהנחייתו של ד"ר אריה קיזל מהחוג לתקשורת.

בפאנל השתתפו ראש החוג ללימודים רב-תחומיים ד"ר יאיר בוימל ומרכז תוכנית המצטיינים, ד"ר אודי מנור. כל אחד מהם הציג את עמדתו ביחס למסמך ובהתייחסות נרחבת למצבו של השמאל כיום בהתחשב במפה הפוליטית הישראלית ולאגרי החיים במדינת ישראל במציאות הקונקרטי. הקהל שהשתתף באירוע הציג שאלות ואף התייחס באופן נרחב לדברים.

באירוע השתתפו עשרות סטודנטים מהחוגים השונים וכן דיקן הפקולטה למדעי החברה והרוח, ד"ר ארנון מדזיני וראשי חוגים רבים ובהם מרי תותרי, אורלי סלע, משה יצחקי, ג'ק פסטור, משה שני ואחריהם.

האם סטודנטים ערבים נוטלים חלק בקורס הזה?

"היחס בין יהודים לערבים בקורס הוא 20% ערבים ו-80% יהודים, ממש כשם שהם מתפלגים באוכלוסייה".

איך הסטודנטים הערבים מגיבים לתכנים הללו?

"באופן רגוע מדי. ציפינו לקורס סוער. יש עניין, אך התגובות לא סוערות. יש הקשבה, יש הבעת דעה, אבל אין עימותים חריפים. גם בקורסים להיסטוריה, בקורס שעוסק בתולדות היישוב אני מנסה להדגיש את הממדים הקונסטרוקטיביים של היישוב הציוני, בלי להתחמק משאלות כמו באיזו מידה תרמה השואה להקמת המדינה? עפ"י המחקר, הקשר הוא רופף אם בכלל קיים, זאת בניגוד לדעה הרוחת בציבור.

"ברור לחלוטין שתכנית החלוקה של 1947 נשענה על העובדות שיש בארץ ישראל שני עמים שיש להם אינטרסים מנוגדים בעיקר בנושא ההגירה היהודית, וכי הדרך היחידה לפשר בין האינטרסים המנוגדים הללו היא חלוקת הארץ לשתי מדינות דמוקרטיות: ערבית ויהודית. בדו"ח ועדת החקירה לא נזכרת השואה כגורם שהשפיע על הצעת החלוקה.

"הנושא השני הוא מקורות הסכסוך שנובעים מניגוד אינטרסים של שני עמים שישבו באותה ארץ. אפשר היה לנהל את הקונפליקט באופן פשרני או באופן קיצוני. הצד הערבי גילה בדרך כלל סרבנות לכל פשרה, לעומת הצד היהודי שניהל בתוכו בענין זה ויכוח חריף. התוצאה הייתה מלחמת 1948 וכל מה שבא בעקבותיה".

אם כן, איך מתייחס כלל לכיבוש של 1967.

"לא בקורסים שאני מלמד השנה. בשנה הבאה אלמד קורס העוסק בתולדות מדינת ישראל ואז בשנת 1967 נתפוס מקום חשוב, אם כי לא באופן הקונבנציונלי המאפיין הן את השמאל והן את הימין".

מה הצעותיך שלך לפתרון הסכסוך?

"ההערכה שלי היא שאין כרגע אפשרות אמיתית לשלום במובן ששורר באירופה כיום, למשל בין הבלגים לגרמנים, משתי סיבות: האחת שהפוליטיקה הישראלית לא מצליחה לייצר מתוכה עמדת מנהיגות ברורה שתוביל מהלך ברור של התנתקות או של התכנסות, שהרי אין למדינת ישראל גבולות ברורים. הסיבה האחרת היא שהעם הפלסטיני כחלק מהתמונה האזורית הרחבה נתון במאבק פיזי. גורמים כמו החמאס, הג'יהאד וכד', ששוללים מודרניזציה, דמוקרטיזציה וכו' לעומת גורמים אחרים הפועלים לכיוון של מתינות וליברליזם. הקרע הזה מתבטא גם גיאוגרפית: עזה לעומת הגדה המערבית.

"בטווח הנראה לעין תהליך השלום יהיה ככל הנראה בדיבור על התהליך ולא בתהליך עצמו. כל צד יאשים את האחר בהכשלת התהליך, אך אולי מה שלא יכול להצליח ממיילא בטווח הקרוב אי אפשר להכשיל. בקנה מידה של סכסוכים אחרים בעולם זהו סכסוך בעצימות נמוכה יחסית, והתפקוד הנוכחי של מערכת הביטחון בישראל תורם לכך.

"עד שלא יקום מנהיג נחוש שיעשה מהלך היסטורי בסדר גודל של סאדאת, שהצליח לגרום לממשלת ימין לחתום על הסכם שלום, קשה לראות איך הסכסוך נפתר. צריך לקוות

”אקטיביזם חברתי - כי כולנו חלק”

וייתכן שכל החלוקה הזו בין פרקטיקה ותיאוריה בטעות יסודה. תזכרו כבר אמר משהו: אין דבר מעשי יותר מתיאוריה טובה. לבסוף, רבות טוענים לאחרונה, כביקורת או כהצדקה, שהכי חשוב זה מבחן התוצאה. אני מבקש להזכיר שיש לפחות עוד שני

מבחנים חשובים לעשייה חברתית:

מבחן הכוונה - כל עשייה צריכה להיות מונחית ערכים. במבחן התוצאה אפשר לומר שהנאצים הצליחו. אז מה זה אומר?

מבחן התהליך - רבות מן ההצלחות הן תוצר של מקריות ומזל. בתרבות 'הסמוך' ו'האלתור' הישראלית, בניית תהליכים של תכנון וקבלת החלטות נחשבת למוותרות. אני מציע לראות באופן ביקורתי הצלחות שאינן תוצר של תהליך מושכל.

אני מזמין אתכם לבחון כל עשייה לאור שלושת המבחנים האלה ולא רק להתרשם מהתוצאות.”

”עכשיו ברצוני להעביר את שרביט הנואם לטלי גולדשטיין, שמילאה בשנתיים האחרונות את התפקיד המכובד של יו”ר פורום החח”ק.”

כדי לתאר את פועלה של טלי אני צריך לעשות סיבוב קצר בשדה הפיזיקה וליתר דיוק בשדה התיאוריה הקוונטית. יש תיאוריה מוזרה כזו שאומרת שקיימים כמה ממדים ביקום, ושנחנו חיים רק באחד מהם. את התיאוריה הזו הבנתי רק כשראיתי איך שהגברת הזו פועלת. טלי גולדשטיין היא הוכחה חיה לכך שיש ממדים מרובים ביקום. אחרת, איך ניתן להסביר שהיא יכולה בזמנית, לנהל שלוש פעולות של הפורום, לעשות שני תארים תוך 'קיצור תולדות הזמן', לנהל שני מועדונים, להיות המנהלת של עצמה ברשות הנוער בחיפה, ולנהל את הרשות בהיותה מועסקת ע”י מנהל חברה ונוער של משרד החינוך של מדינת ישראל.

אני רוצה להודות לך, טלי, שהשכלת להמשיך את המסורת של קודמייך והבאת את העשייה של הפורום ושל החוג למחוזות חדשים.”

מיקי מוטולה הודה גם לאנשי המשק שסידרו וערכו את האולם, לרפי שלבעדיו הכנס הזה ובכלל אורנים לא היו מוגברים ונשמעים למרחוק ולחנות רזונאום, ”האמא הטובה של הפקולטה, כשאני רואה אותה דואגת אני יודע שאני יכול להירגע.”

בהמשך מנתה טלי גולדשטיין את פעילויות פורום החח”ק שהתקיימו השנה: יום שדה לגיבוש וקליטת שנה א', משוב סמסטריאלי, מפגש חברתי עם חניכי מכינת "כנפיים", טקס יום הזיכרון לשואה ולגבורה במכללה, חגיגת ל"ג בעומר עם חברי מכינת "כנפיים" ויום עיון חח”ק בנושא אקטיביזם חברתי.

והוסיפה: "למפגש עומדים עוד משוב סיום שנה ופרויקט 'הפוך על החוף' המתקיים זו השנה הרביעית.”

ד"ר מיקי מוטולה

בפתיחת יום החח”ק הודה ראש החוג לחינוך חברתי ד”ר מיקי מוטולה להנהלת אורנים, לפרופ’ יאיר קארו, לנגה בוטנסקי המנכ”לית ולד”ר ארנון מדזיני, דיקן הפקולטה

למדעי החברה והרוח, שנותנים גיבוי מיוחד לחוג על כל המרכיביות והאתגרים שהוא מציב להם.

עוד הודה מוטולה לאסנת על הליווי מטעם הסגל, ולנופר ולטלי שיזמו, תכננו והובילו בגאון את חברי הפורום: אפרת, הדסה, ליטל, מאירה, מעיין, סתיו, עומר ורון-לי.

מיקי הודה במיוחד לאורחים, מיקי נבו, "שאותו אני מכיר היכרות עמוקה כעשרים שנה, וניתן לומר שבזכותו אני עומד פה לפניכם, ולהילה בר-גל שורף מהשב”ס שתציג את שיתופי הפעולה האפשריים שאנו חושבים לעשות יחדיו בהמשך.”

לאחר מכן התייחס מוטולה למהות הכנס, לעובדה שהכנס הוא בסימן עשייה ובסימן "שיתוף ורשות" ולכך שבסופו ישוחחו הבוגרים על בניית רשת מקצועית וחברתית שתביא לקידומם המקצועי של כל הבוגרים ולקידום החינוך בארץ, ובמיוחד בגליל. "כפי שנאמר, לכולנו חלק בעשייה, באקטיביזם החברתי. נשמע היום רבות על מה שהסטודנטים והבוגרים עושים בשדה, אך מרקי אני רוצה לסייג בשלוש נקודות את ההתלהבות שיכולה להיות בשימת דגש על העשייה:

אין קושי רב ללמד אנשים להיות מנהיגים מוצלחים, או להצליח בעשייה. אך כפי שאמר מיכאל גל, מורנו, המורה של מיקי נבו ושלי, שהיה המנהל הראשון של "בית הספר למנהיגות חינוכית" בירושלים, "אין דבר מסוכן יותר מללמד אנשים/מנהיגים לעשות טוב, דברים רעים.”

סוף מעשה במחשבה תחילה - אריסטו חילק את הפעולה האנושית לשלושה חלקים: תיאוריה (מהשורש לצפות כמו בתיאטרון) פרקטיקה (מהשורש לעשות) ופואזיס (יצירה). חשוב לומר: אנחנו באורנים מנסים להכשיר אנשים שהיו גם אנשי שטח ועשייה טובים אך גם אנשי הגות ומחקר טובים. יש לזכור את האזהרה של קאנט:

תיאוריה בלי פרקטיקה היא עקרה, פרקטיקה בלי תיאוריה היא עיוורת.

מימין לשמאל: אסנת ניסנוב - מרצה בחוג; נדב נוסבאום - בוגר החוג ומנהל יחידת הנוער ביוקנעם; רועי עובדיה - סטודנט בחוג וחבר צוות האגף היהודי בשדמות; רביד כץ בוגר החוג ומורה להסטוריה; טלי גולדשטיין - סטודנטית בחוג ומנהלת מרכז נוער ברשות הנוער והצעירים בעיריית חיפה

"שמים את הצפון במרכז" - כנס סיום

מאת פולה מילס ומיקי רון

שמח על החלטתו להצטרף לתכנית כבר לפני ארבע שנים ותיאר את השינוי שחל אצל תלמידיו שנתיים לאחר התכנית הראשונה בישיבה, עד כמה ההשפעה החיובית ניכרת בהם היום עם כניסתם לחטיבה העליונה. בנוסף, הוא סיפר בגאווה שבישיבה שלו מלמדות גם נשים חילוניות - דבר המהווה מודל לשילוב ולקבלה הדדית.

חגי מירום, יו"ר הוועד המנהל של אורנים וגזר הסוכנות היהודית, הביע גאווה בתכנית, שמהווה מודל לחיקוי בנושא חינוך בני נוער בבתי ספר יהודים וערבים לערכים חברתיים כגון נתינה, שיתוף ודאגה לזולת ולקהילה.

פרופ' יאיר קארן, ראש המכללה, דיבר על הדגש הניתן בבתי-ספר בתחום ההישגים הלימודיים, ואת חוסר ההתייחסות של המערכת לנושאים חשובים כמו ערכים וצרכים חברתיים. התכנית "שמים את הצפון במרכז" שמה דגש בדיוק על הדברים האלו, והסטודנטים נמצאים שם עבור התלמידים, מקשיבים להם ויוצרים איתם קשרים משמעותיים.

שרה מירום, מנהלת מחוז גליל באורט ישראל הביעה את הערכתה הרבה לסטודנטים ולמכללה ואמרה: "אין לכם מושג מה אתם עושים, וכמה אתם משפיעים!".

היה מרגש ומחמם את הלב לראות ולשמוע את התלמידים, את המורים ואת המנהלים מבתי הספר, את הסטודנטים שעברו תהליך חינוכי משמעותי, את הנהלת אורנים ואת הנהלת אורט ישראל, אשר הביעו הערכה רבה לתכנית.

התכנית "שמים את הצפון במרכז" ציינה סיום שנה רביעית של פעילות ענפה, מאתגרת, מזוהרת, אינטנסיבית ובעיקר מספקת בכנס שנערך בסוף חודש מאי.

פעילות שדמות בשדה יעקב

השנה פעלו בתכנית כ-100 סטודנטים ונהנו ממנה קרוב ל-350 תלמידים. קבוצות הסטודנטים פעלו ב-15 מוקדי חינוך, בתי-ספר ופנימיית בצפון. רוב הפעילות התמקדה בכיתות ד' עד י"ב, אך השנה הרחבנו את הפעילות גם לבתי-ספר יסודיים ואפילו לגן ילדים. התלמידים שייכים לכל גזוני החברה הישראלית: יהודים, ערבים, דתיים, חילוניים, ותיקים ועולים, בני נוער מתרבויות שונות ומסגרות מגוונות. וכך גם הסטודנטים שלנו שמגיעים מכל השנתונים ומחוגים מגוונים: חח"ק, חני"מ, ביולוגיה, מתמטיקה, הגיל הרך, היסטוריה, תקשורת ועוד.

בכנס השתתפו הסטודנטים, נציגי תלמידים מהפרויקטים השונים, צוותים מבתי-הספר, מנהלים, הנהלת אורט ישראל - ששותפה בתכנית מתחילתה, צוות שדמות, הנהלת מכללת אורנים ואף ראש הוועד המנהל של אורנים, מר חגי מירום. במהלך הכנס הוצגו הפרויקטים באמצעות סרטים, מצגות, שירים ודברי תלמידים, הסטודנטים וצוותי בתי-הספר.

תלמידים סיפרו על חווית העצמה והצלחה שזכו לה בתכנית, על היחס החם והעוטף שקיבלו מהסטודנטים, על כך גם כשאיחרו או אפילו לא הגיעו לפעילות, התעקשו הסטודנטים להגיע כל שבוע וכך הם למדו עם הזמן לתת בהם אמון ולהכניס את הסטודנטים לעולמם. הסטודנטים מצדו סיפרו על הקשיים בתחילת הדרך, על כמה הופתעו לגלות שחשבו שהם מוכנים לשת, כי למדו דידקטיקה באורנים, וגילו מספיק שלא די בכך; בעבודה מול תלמידים אתה נדרש להיות קשוב, רגיש, להבין ולהכיר מי הם התלמידים שניצבים מולך, להבין מה מעסיק אותם, מה מטריד אותם, מאיזו משפחה הם באים, אילו קשרים חברתיים יש להם, מה השאיפות שלהם, האם בכלל יש להם חלומות ועוד.

עוד סיפרו הסטודנטים כי "עברו דרך יחדיו כקבוצה ובסופו של דבר למרות כל הקשיים יצאו נשכרים, וכל אחד למד דבר מה על עצמו ועל זולתו", וכפי שסיכמה אחת מהם: "באנו בגלל המלגה, נשארנו בגלל החניכים".

אחד הדוברים בכנס היה **איתן כאלף**, מנהל ישיבת אורט טבריה. בדבריו הביע הערכה למכללת אורנים ולסטודנטים על דאגתם הפנה לנושא החשוב כל כך של חינוך ילדים, ושיבה את הסטודנטים אשר תומכים בתלמידים מהווים עבורם מודל לחיקוי. הוא ציין שכל כך

תקציר מחקר הערכה בנושא "שמים את הצפון במרכז" מאת ד"ר מאיה מלצר-גבע

ד"ר מאיה מלצר-גבע

התכנית המתנהלת באגף קהילה בשדמות, מרכז למנהיגות בקהילה, מקשרת סטודנטים המתכשרים להוראה עם בתי-ספר בדרך ייחודית, תוך שילוב חינוך בלתי פורמאלי בלמידה, פעילות קבוצתית המלווה בחונכות אישית וכן ליווי והדרכה בכל רמות הפעילות. הערכת התכנית

התבססה על משוברים של הרכזים ושל בתי-הספר על התכנית וכן על סיכום אישי של הרכזים. הסטודנטים היו חברים בצוות של סטודנטים כמותם ובו בזמן שימשו מנהיגים של סטודנטים אחרים.

מן הממצאים עולה כי הרכזים עברו בתכנית תהליך בעל השלכות אישיות ומקצועיות כאחד. הם למדו דרך חינוכית, רמת מודעותם העצמית עלתה, הם עברו תהליך העצמה, צמחו מהצלחותיהם ורכשו דרכים להתמודד עם כשלונות או תסכולים וללמוד מהם. השפעת התהליך ניכרת גם בלמידה, בהוראה, בהדרכה, בריכוז ובהנהגה. לדעתם, התכנית צופה פני עתיד ומכשירה מורים בדרך מאתגרת להתחדשות מתמדת. הממצאים מראים עוד כי הקבוצה, השיח הערכי והתהליך החברתי המתקיימים בה, מאפשרים למידה מעמיקה וגיבוש תפיסה חינוכית תוך תמיכה והכלה של מצבי עמיתות ושל קשיים.

מהמשוב של מנהלי בתי-הספר על התכנית עולה כי לתכנית תרומה ייחודית וחשובה לבתי-הספר, בכל בית-ספר על-פי צרכיו. הסטודנטים נוטעים בתלמידים תחושת מסוגלות עצמית הנותנת את אותותיה: תלמידים נענים לפעילות הוולונטארית, רוצים ללמוד בעקבות התכנית ומגיעים להישגים.

יצירתיות מתמטית לצד הקניית מיומנויות

סיקור הכנס השנתי השני של החוג לחינוך מתמטי שהתקיים בחודש מאי באורנים

על הוראת המתמטיקה, יש להקדיש זמן רב יותר לחשיבה יצירתית לעומת המצב היום, שבו מוקדש רוב הזמן לטכניקה ולהקניית מיומנויות.

את החלק השני של הכנס, פתחה גב' עדנה בשן, ראש מסלול חינוך והוראה לכה"ס היסודי, אשר הדגישה את חשיבות הקשר בין אורנים ובין בתי-הספר המאמנים. ארבע מורות מבתי-ספר מאמנים הציגו היבט מסוים של העשייה המתמטית בבית ספרן. גלית פינקוביץ, רכזת המתמטיקה בבי"ס גורדון בקרית אתא סיפרה על יום מתמטיקה שנערך בבית הספר בנושא "מתמטיקה ושוקולד", דליה לינזון, מורה מבי"ס עמק יזרעאל בקיבוץ גניגר, תיארה את האופן שבו לומדים ילדי כיתה א' את נושא המדידות בגיאומטריה, בטי ירט, רכזת המתמטיקה

לאה יוסילביץ' - רכזת מתמטיקה, ביה"ס אורנים ביוקנעם

בבי"ס קדימה בקרית ביאליק תיארה את האופן שבו משלבים בבית ספרה את הילדים התקשורתיים בשיעורי המתמטיקה, והרצאתה של לאה יוסילביץ', רכזת המתמטיקה בבי"ס אורנים ביוקנעם בשם "תלמיד + תלמיד = 2 או יותר?" עסקה בפרויקט בבית ספרה, שבו תלמידים מלמדים תלמידים.

לסיום, שמענו מפי קובי אלדר הרצאה בשם "מעגלי תבואה". השם המסקרן מתייחס לתופעה מסתורית המתרחשת בשדות תבואה ברחבי העולם ובעיקר בדרום אנגליה, תופעה אשר הגיעה לידיעת הציבור בתחילת שנות ה-90. צורות גיאומטריות מפלאות במורכבותן מופיעות בן לילה בשדות תבואה ותירס ללא הסבר מניח את הדעת באשר ליוצריהן, לדרך יצירתן ולסיבה להיווצרותן. בהרצאה הובאו דוגמאות למעגלים אלה, רקע היסטורי לתופעה, השערות לגבי יוצרי המעגלים, כיצד הם נוצרים ומדוע.

הנעימה בנגינה על פסנתר קטיה יוסיפוב, סטודנטית בחוג לחינוך מתמטי בשנה ד'.

את הכנס צילם בידאו אלכין רחמימוב, סטודנט שנה א' בחוג לחינוך מתמטי, שערך גרסה מקוצרת של הכנס אותה ניתן לראות באתר החוג.

פרופ' צביה מרקוביץ'

כנס כיבוד אותנו בנוכחותם מר סלימאן סלאמה, רפרנט המתמטיקה במחוז הצפון. השתתפו מורים מבתי ספר יסודיים המאמנים, גב' מירה דשא, המנחה למתמטיקה של מחוז הצפון וגב' נעמי חדד, המנחה המחוזית במתמטיקה בבית הספר היסודי במחוז חיפה (וחברת סגל בחוג).

השתתפו כמובן הסטודנטים הלומדים בחוג: הסדירים, משלימי התואר והסבות אקדמאים, המרצים בחוג ואנשי סגל נוספים, נשאו ברכות: פרופ' יאיר קארו, ראש אורנים, ד"ר דינה לחון, דיקן הפקולטה לחינוך ופרופ' צביה מרקוביץ', ראש החוג.

פרופ' דוד בן חיים

הרצאת הפתיחה "חיפוש לעומת יצירה במתמטיקה" ניתנה על ידי פרופ' דוד בן חיים, אשר קבע בתחילת הרצאתו כי "כל הקהילייה של החינוך המתמטי

מכירה ומוקירה את הצורך

בחשיפת התלמידים לחשיבה יצירתית בהקשר למושגים ולרעיונות מתמטיים". כמסקנה מכך על המורים למתמטיקה להיות מסוגלים לתכנן וליישם סביבות למידה התומכות בפיתוח חשיבה יצירתית במתמטיקה. במהלך ההרצאה הובאו כמה דוגמאות לבעיות בנושאי הלימוד במתמטיקה בביה"ס היסודי, שבהן אמנם נדרשת מיומנות של חיפוש בשלבים הראשונים, אולם ללא הפעלת יצירתיות לא ניתן לפתור אותן באופן מלא. תהליך של יצירה מוביל לחקירה ותוך כדי כך להבנה ולהפעלת שיקול דעת. מבחינת ההשלכות

סטודנטים מקבוצת מיכאל בלבוש מסורתי

טעימה ממנהגי התרבות והמאכלים האתיופיים בקמפוס אורנים

הפיקה את האירוע משלב הרעיון ועד לסימומו המוצלח.

עיקרו של האירוע היה הרצון לחשוף בפני הסטודנטים וסגל המכללה את עולמם של הסטודנטים יוצאי אתיופיה, הלומדים במכללה, אשר השתלבו בלימודים האקדמיים ובפעילות החברתית בקמפוס.

האירוע כלל הרצאה בנושא הבדלי התרבות בין אתיופיה וישראל מפי **יעקב מלקמו**, מפקח עליונות הנוער בחינוך ההתיישבותי, הופעה של סטודנטים מאורנים בריקוד אתיופי עממי, והופעה של להקת "דסטה" מיוקנעם בשלושה סגנונות ריקוד, כל אחד מאפיין שבט אחר.

במקום האירוע הוצבו עמדות ודוכנים שבהם הודגמו לבוש העדה, מנהגים וטקסים, כלי נגינה, ומיטב מטעמי העדה האתיופית, ובכלל זה סוגים רבים של לחמים, ממרחים וסלטים בכלים מסורתיים.

משתתפים מן הקהל, שכלל מרצים, אנשי מנהלה, סגל וסטודנטים, דיווחו על חוויה מרשימה ומרגשת וציינו כי בעקבות האירוע הם חשים קרובים יותר לתרבותם של הסטודנטים יוצאי אתיופיה.

מלקמו יעקב, מפקח פנימיית בעליית הנוער וביני תלמי, דיקן אורנים בלבוש מסורתי

ד"ר דינה לרון, דיקן הפקולטה לחינוך במכללת אורנים, יזמה לפני כשנתיים את פרויקט **"מיכאל"**, מתוך כוונה ליצור קבוצה של סטודנטים אתיופיים, שתעבור הכשרה בהוראה ובחינוך, תחזור אל השדה החינוכי ותהווה מודל לחיקוי לכלל החברה.

הפרויקט מלווה ע"י **ירון דסטה**, רכז הקבוצה וע"י **ד"ר ענת ישראלי**, מרצה בחוג למחשבת ישראל, האחראית האקדמית על הקבוצה. הפרוייקט נחשב להצלחה גדולה, ומביא עשרות צעירים יוצאי אתיופיה אל האקדמיה ואל תחום החינוך.

ירוס ווסה, שנה ב' בלבוש מסורתי

לאחרונה הביעו הסטודנטים המשתתפים בפרויקט רצון על לקיים אירוע תרבותי לכלל המכללה. ליוזמה נרתמה רכזת המעורבות החברתית של אגודת הסטודנטים, **זהר יונאי**, אשר

מדבשה ומעוקצה

מחפֵי רינה בן-שחר

לשון, היגיון ומציאות

אך כי דוברי הלשון יודעים ששפות שונות אינן משקפות אותו היגיון בסימון התופעות בעולם, הם נוטים לחפש את ההיגיון בשימושים הלשוניים, ולנמק את תקינותו או אי תקינותו של יסוד לשוני בהיגיון "אובייקטיבי" כלשהו, האמור לשקף, כביכול, את טבען של התופעות בעולם החוץ-לשוני. לדוגמה: אם יאמר אדם "אני לא חושב שאעשה כך", ימליצו לו לומר "אני חושב שלא אעשה כך", שהרי לא היגיון שהדובר שולל את עצם קיומה של החשיבה, אלא את האפשרות שיעשה כך או כך. אולם שימוש לא היגיון, כביכול, כגון "אני לא חושב שאעשה כך", מקובל כתקני בשפות שונות, כגון האנגלית או הצרפתית, ואינו גורם לאי הבנות.

לפי איזה היגיון "אובייקטיבי" יש להבין, לדוגמה, את הביטוי המקראי "מצא חן בעיניו" (לדוגמה: ונח מצא חן בעיני ה', בראשית ו', 8)? המטאפורה שבביטוי זה אינה ברורה, וגם "יחסי הכוחות" בין הנושא והמושא התחביריים נראים מהופכים. הנושא בביטוי הזה אינו מציין, כמצוי במשפטים תחביריים רגילים שהנושא שלהם הוא פועל מקטיבי, את "עושה הפעולה", את האוהב, אלא את המושפע מהפעולה, האהוב; ואילו המושא בביטוי זה אינו מציין את המושפע מהפעולה, האהוב, אלא את "עושה הפעולה", האוהב. מתרגמי המקרא התחבטו בתרגומם של ביטוי "לא היגיון" זה, וזרתו הולידה תרגום מילולי של: "found favor in his eyes", הנראה בודאי לקורא האנגלי היכר של ההיגיון הישר. המשפט האנגלי "I see nobody", פירושו המקובל, כידוע, הוא: "איני רואה איש", אך המבנה הלשוני שלו מוסר ש...אני דווקא כן רואה - את אף אחד! לואיס קארול, מחבר "עליזה בארץ הפלאות", משתעשע בצירוף ה"ל", וחושף בהומור את התופעה של חוסר ההיגיון שבסימנים הלשוניים ובדרכי הצטרפותם. הוא מציע, תוך פירוק צירופים לשוניים מקובלים והרכבתם מחדש, אלטרנטיבות לשוניות משעשעות בעלות היגיון אחר.

מוטב נאמר היגיון אחר, המשתקף בדרך שלשונות שונות מסמנות תופעות בעולם, ולא נאמר היגיון או לא היגיון. נייחד את דברינו כאן לתחום הלקסיקון (אוצר המילים), המגלה אינסוף זוויות ראייה מפתיעות במיפוי הלשוני של העולם ה"אובייקטיבי". שפות "סובלות" שמות מופרכים לכאורה לסימון דברים בעולם, אך נראה ש"תוכן" השם אינו כה רלוואנטי. השם יעיל אם הוא קצר ומוסכם.

לדוברי העברית כשפה מתחדשת הייתה וישנה הזדמנות להציץ למכשב יצירת המילים, לכגוש מילים מחדשות, שמעצם חיודשן מפתות תשומת לב לאופן ("ההיגיון"/"לא היגיון") שבו הן מסמנות דברים בעולם. המילה "עגבנייה", לדוגמה, עוררה תגובות נרגשות

ביישוב העברי של תחילת המאה העשרים. גזירתה מהשוש"ע עגב' pomme d' amour - כ"תפוח האהבה" - בצרפתית) נראתה צורמת לרבים, אך כיום היא לא יותר מסימן לשוני יעיל ואוטומטי, שאינו מפנה תשומת לב למשמעות השורש הבונה אותו. אחד השמות שהוצעו בעבר לאותו פרי היה "אהבנייה". האם שם זה היגיון יותר?

נקיבה בשם מראָה, שאותה תופעה בעולם נצפית באופן שונה על-ידי קהילות לשוניות שונות. דגי הזהב, האם הם "באמת" בצבע זהב? כך רואה אותם האנגלית (ובעקבותיה גם העברית), אך הצרפתית רואה אותם דווקא כדגים אדומים

(poissons rouges). המילה העברית "מוסך", מדוע היא נקראת בשם זה? קשה שלא להביע תמיהה על כך שהמקום שבו מתקנים מכונות מזהה דווקא על ידי סככה (מוסך - מוגן בסככה). האם זהו האספקט המהותי המייצג גראד? אנו רואים שהסימן הלשוני "תוקף" באופן שרירותי למדי אספקט כלשהו של התופעה או הדבר שאותם הוא מסמן, אפילו אספקט זניח, ולא בהכרח תכונה מהותית מייצגת. האספקטים השונים של התופעות בעולם, המיוצגים על-ידי סימנים לשוניים, עשויים להיות מקומו של הדבר או צורתו, או צבעו, תפקידו, החומר שממנו הוא עשוי, אופן הפעולה שלו, ועוד ועוד. בתוך כל אספקט בוחרת השפה באופן שרירותי גזרה צרה כלשהי, שתייצג את הדבר, ואין סוף להפתעות.

נראה לדוגמה מילים המסמנות את מקומו של הדבר: אוזנייה, גופייה, תחתונים, אחוריים. ברור שאין כאן כל שיטה סדורה. האם רק הגופייה נלכשת על הגוף? שמא מתאים לתחתונים להיקרא גופייה? הרי גם הם נצמדים לגוף. ואשר לדבר המוצמד לאוזניים, בצרפתית, לדוגמה, דווקא הכרית נקראת "אוזנייה" (oreiller), לפי היגיון אחר ואומר, שהכרית נצמדת לאוזן. המילה "אוזניון" מצינת את מקום תנועתו של כלי התעופה, בעוד נרדפתה "מטוס" מסמנת את אופן התנועה (לפי ההיגיון של "אוזניון" היינו צריכים לקרוא למכונת - "גֵבִישוֹן"). ההבדלים בזווית ההתבוננות בתופעה ובנקיבה בשמה ניכרים אפוא לא רק בין לשונות שונות, אלא בין נרדפים בתוך לשון אחת. המילים הנרדפות "מעלות" ו"מְרָדְגוֹת" מסמנות האחת את תפקידו של הדבר, והשנייה - את צורתו, ושתיהן יעילות כשמות באותה המידה. מעניין להתעכב על ההיגיון שהוליד את המילה "חצאית". כאן מיוצג אספקט הצורה או המידה היחסית של הבגד, אך באופן שרירותי וקצת מפתיע. החצאית היא מעין חצי שמלה. אך כך גם החולצה, שיכלה להיקרא אף היא "חצאית", ולפי אותו היגיון - יכלה השמלה להיקרא "שִלְמִית". אם נתבונן במילים המסמנות את אספקט אופן הפעולה, גם כאן מזדמנות זוויות מפתיעות. מדוע נקראת "זריקה" בשם זה? על שם אופן הנכסת התרופה הנוזלית לגוף - בזריקה, כביכול (על פי המודל של השימוש באנגלית). גם הצרפתית מסמנת תופעה זו על-ידי אספקט אופן הפעולה, אך היא בוחרת גזרה אחרת באופן הפעולה של הזריקה - דקירה (piquer).

מה עושה אדם שאיבד את חפציו? פונה למשרד "אבדות ומציאות". באנגלית נקרא משרד זה "lost property office" (משרד לחפצים שאבדו), ואילו הצרפתית מציעה אופציה אופטימית יותר: משרד לחפצים שנמצאו ("bureau des objets trouvés"). כדאי לגשת למשרד הצרפתי.

הערכה הוגנת ומהימנה של הישגי סטודנטים

על השתלמות הסגל, 'כיצד נערך את הישגי הסטודנטים?', המציעה דרכים, כלים וקריטריונים להערכת הסטודנטים בקורסי המכללה, הערכה מעצבת ומסכמת בריכוזה ובהנחייתה של ד"ר נעמי דיקמן בשיתוף עם ד"ר רחל נוף.

לצד רקע תיאורטי קיבלו המשתלמים התנסות בדרך של הוראת עמיתים ושיתוף בהתלבטויות, בדילמות, בהצלחות ובקשיים בהסתמך על העשייה בשטח. התקיימו שלושה מפגשים:

'תחום ההוגנות בהערכה - מחוון' הועבר ע"י ד"ר רחל נוף ועסק במתן הערכות וציונים המשקפים נאמנה את היכולות הריאליות של הסטודנט ומצבו האקדמי-לימודי, בדיקה למטרות הקורס. כמו כן, נידונו הוגנות בהערכה וכן חשיבות המחוון - מאפייניו, יתרונותיו, תכנונו ובנייתו המדויקת, שמביאה לשקיפות מלאה ולהפחתה במספר פניות של סטודנטים לתיקון הציון.

שני התחומים האחרים הועברו ע"י ד"ר נעמי דיקמן: 'יומן רפלקטיבי: יומן קורס, ידני ואלקטרוני - כלי ללמידה ולהערכה: הערכה עצמית, הערכה על-ידי עמיתים ועל-ידי המרצה' עסק בשימוש ברפלקציה להערכת תהליכי למידה של סטודנטים ובהצגת כלי

ד"ר נעמי דיקמן

לניתוח הרפלקציה. חלק מהמשתתפים השתמש ביומן ככלי למידה וגם ככלי הערכה של הלומד, של המרצה ושל הקורס. התחום 'כיצד נערך את פעילות הסטודנטים בסביבת מחשב?' (הערכה כמותית ואיכותנית), הערכת פעילות באתר קורס, פורומים וסביבת WIKI - לאחרונה הולך וגובר השילוב של הוראה פנים אל פנים בשילוב מחשב, למידה מרחוק בסביבת מחשב (פורום א-סינכרוני, למידה בסביבת WIKI ועוד). המשתלמים למדו על חשיבות הערכת למידה בסביבת מחשב על-פי קריטריונים תואמים.

במהלך הסדנה נוצרה אינטראקציה בין-אישית (זו קהילה לומדת, אבל גם הזדמנות להכיר עמיתים לעבודה באורנים). הקונספט שעומד מאחורי כל זה הוא להשתמש בהערכה כדי לקיים ולטייב את ההוראה ואת הלמידה.

ד"ר נעמי דיקמן מלמדת באורנים הערכה ומחקר איכותני וכן עובדת ברשות למחקר בהערכת התכנית להוראת המדעים לתואר השני, ומלמדת בתכנית לרכזי הערכה. היא מלמדת בתואר שני בחינוך באוניברסיטת ת"א ובאוניברסיטת חיפה ובמכללת סכנין משמשת ראש המרכז לקידום ההוראה וראש המסלול העל-יסודי.

דיקמן, תושבת חיפה, בעלת תואר ראשון בחינוך ובספרות, השלימה את התואר השני והשלישי בטכניון בהוראת הטכנולוגיה והמדעים. ידע מגוון זה מאפשר לה לתרום בתחום ההערכה בדיסציפלינות שונות.

נעמי גם שולחת ידה בכתיבת שירה, ולאחרונה פרסמה בקו נטוי שיר שעוסק בוויטורים האישיים הכרוכים בסיום עבודת הדוקטורט, היא מנגנת בפסנתר ובגיטרה, נשואה ואם לשלושה בנים. נעמי מבקשת לציין במיוחד את תרומתה של ד"ר רחל נוף להצלחת ההשתלמות.

ד"ר רונדה סופר השתתפה בהשתלמות בעבר והשנה כבר הציגה את מה שלמדה ויישמה בסביבת מודל. רונדה, אנתרופולוגית בחוג לסוציולוגיה, מלמדת באורנים מ-1996 ומלמדת כ-30 שנה במוסדות להשכלה גבוהה.

ד"ר רונדה סופר

היא רואה את האחריות לא רק בתוכן אלא גם בסגנון ההוראה ובאיכות ההוראה.

לדבריה, אנו מחויבים להוות מודל לדרך הלימוד בכיתה, לאקלים ההוראה ולשילוב הטכנולוגיה החדשה לשם כך. היא סורקת מאמרים, שקפים ומשתמשת בסרטים. המעבר למודל לקח זמן, אך בסיועה של שבי למדה את המערכת. השנה ערכה ניסוי והעבירה את כל הקבצים למודל. הפייל מבחינתה הוא לערוך בחוץ דרך מודל, וכבר ביצעה דמי-התנסות להיבחנות דרך מודל, כדי שהסטודנטים יהיו מוכנים דים לכך.

סופר: "למרות ותק של 30 שנה מאתגר אותי לדעת אם אני מעריכה את הסטודנטים הערכה הוגנת. מצאתי בהשתלמות אפשרויות מגוונות וחדשות לעבודה ולהערכה בכיתה: דרך מטלות. ובאמצעות בניית מחוון יעיל יותר מקודם, שמספק לסטודנטים ציון ברור ומנומק.

זכות העבודה עם אתרי קורס אני משתמשת במודל ככלי. יש שם כמה אפשרויות לבצע הערכה של סטודנט. שמחתי לחלוק את הידע שצברתי ולהראות כמה קל להעריך סטודנטים דרך המודל".

משוב שכתבה ד"ר דקלה כרם בעקבות ההשתלמות השתתפתי בהשתלמות שריכזה ד"ר נעמי דיקמן השנה. ההשתלמות הייתה ברמה גבוהה מאד. התכנים שהועברו היו עדכניים ורלוונטיים, במיוחד עבורי, כמי שמעבירה גם קורסים שההערכה שלהם אינה בהכרח על-פי בחינה במתכונת הקלאסית. החומר הוצג בצורה מקצועית מאוד, באופן מאורגן ובהרחבה עד לפרטים הקטנים (אך החשובים...). קיבלנו טיפים מעולים, ולאור ההקשבה והגמישות הרבה שהייתה מצד נעמי וד"ר רחל נוף יכולנו להעלות דילמות מהעבודה ולקבל פתרונות מעשיים. האווירה הייתה מצוינת (כולל הכיבוד...). קיבלתי כלים חשובים ומקצועיים כמרצה ומנחה. תבורכו!!!

"יצירה, אמנות, חינוך - ומה שביניהם"

יום העיון "יצירה, אמנות, חינוך - ומה שביניהם" אורגן והופק ע"י צוות המורים של תחום דרמה ומבצע יצירתי העוסק בשילובן של האמנויות בחינוך.

כילדה קטנה והתפקיד ש"תפרו" לה בהצגה כיפה אדומה, כשברגע השיא היא נתקפה בלך-אאוט ושכחה את השורה היחידה שהיה עליה לומר, ועד להצגות המקוריות שהיא יוצרת כיום, כשהיא המעבדת, השחקנית והבמאית. היא חקרה את המרכיבים התיאטרוניים של הטקס והמסכת, והדגימה סיפור בתיאטרון-בובות, וסחפה איתה את הקהל. לבקשתנו, היא ביצעה קטע מתוך ההצגה "בין הספירות" המבוססת על האוטוביוגרפיה של נתיבה בן-יהודה וזכתה לתשואות רמות. [ההצגה מוצגת בימים אלה בתיאטרון תמונע].

חלקו השני של הכנס התמקד ביישומים של האמנויות השונות בתוך מערכת החינוך. הוא נפתח ב"הרצאת אורח" מרתקת של פרופ' קו רובינסון, מעל גבי מסך, באמצעות וידאו. פרופ' רובינסון הוא מומחה בריטי מוביל ליצירתיות ולחינוך. הוא מבקר את התנהלות מערכות החינוך בעולם וטוען שטיפוח יצירתיות בבתי הספר חשוב לא פחות מהקניית ידע. לטענתו, תפקידם של בתי-הספר אינו להיות מסלול הכנה לאקדמיה בהכרח, אלא להצמיח סביבה לטיפוח מצינונות ויצירתיות של בני אדם.

הרצאתה של יעל ניאגו עסקה בנושא: "מסיפור לתיאטרון בובות" והתמקדה ביישומי תיאטרון הבובות בחינוך בילדות המוקדמת מהפרספקטיבה החינוכית והאסתטית. זוית ראה זו מציגה את אמנות תיאטרון הבובות הן כדיסציפלינה והן ככלי בעבודה החינוכית. ההרצאה בחנה את התהליך המתרחש החל מבחירת יצירה ספרותית ועד להפקת הצגת תיאטרון בובות, תוך הבאת דוגמאות מצולמות מעבודות של סטודנטים, שהתנסו בתהליך זה. התכנים התייחסו לקשר ההדוק בין חינוך, יצירה והאמנויות השונות, כאשר אמנות תיאטרון הבובות הוא ביטוי מובהק לקשר זה ותרומתה ללומדים ולמורים ניכרת בכל ההיבטים: קוגניטיבי, רגשי, מוטורי וחברתי.

ההרצאה של ד"ר אסתר לבנון-מורדוך התמקדה באופן שבו נעזרות תכניות התערבות שונות בעולם ובארץ בדרמה היצירתית בבית הספר להפחתת רמת האלימות בבית הספר. כרקע, פרשה המרצה, בקצרה, את התפתחותה של הדרמה היצירתית שבה הדגש הוא על אלתור וספונטניות, ואת בידולה מהחינוך לתיאטרון, המדגיש היכרות עם טקסטים דרמטיים והשקעה בפיתוח כשרון משחק והפקת הצגות. בהמשך תוארו התרומות של הפעילות הדרמטית לפיתוח האישי (כישורים ומיומנויות) מחד גיסא, ולפונקציות בהוראה ובחינוך החברתי-ערכי, מאידך גיסא.

ד"ר גילה שחר המלמדת קולנוע וחינוך באורנים, קראה להרצאתה: "הטוב, הרע והמכוער - על מורים ועל אמנות בקולנוע". באמצעות קולאז' של שש סצנות קולנועיות מסרטים, מתרבויות ומשפות שונות, הועלו בהרצאה גישות, דילמות

רקטורית המכללה, ד"ר מדי וליצקר-פולק הדגישה בדברי הברכה שלה ששילוב האמנויות בחינוך ככלי פדגוגי עשוי לזמן ללומד למידה פעילה חווייתית ויצירתית. באפשרותו לבטא את הפוטנציאל הגלום בכל לומד, להעצים אותו ולתווך בתהליך הבניית ידע מ של מגוון התכנים הנלמדים בבית הספר. שילובם במסגרת תכנית ההכשרה האורנימית תורם להרחבת הפרטואר של פרחי ההוראה שלנו ולהיותם מורים ומחנכים אפקטיביים יותר, חדשניים, מעזים ויצירתיים.

ורדה קנול-יהלום, ראש תחום דרמה ומבצע יצירתי, בחרה לפתוח בשירה של נורית זרחי "הפרעה שרצתה להיות זמרת". השיר מתאר את מסע הייסורים של הפרעה קרולינה בדרכה להגשים את חלומה ולהיות זמרת. "לא כל אחד נועד להיות זמר אופרה" אומרת לה המורה וקרולינה נאלצת לוותר על החלום ולחזור לרפת. ובוזה, לדברי ורדה, עוסק הכנס ומתמקדים לימודי התחום: לא להפוך את הסטודנט לזמר או לשחקן מקצועי אלא לעזור לכל אחד למצוא את השיר שבתוכו, לאתר את מעיין היצירה. פיקאסו טען שכל ילד הוא אמן יוצר אלא שהיכולת הזו אובדת לו עם ההתבגרות. השאלה היא איך לא לאבד את הילד היוצר שנמצא בכל אחד מאתנו ולדעת לטפחו.

ורדה קנול-יהלום

הרצאתה של ד"ר נעמי יואלי, שחקנית, במאית, בובנאית (ממקימי תיאטרון הקרון) ויוצרת רב-תחומית נדירה במחוזותי-נו, נקראה: "מכיפה אדומה בתיאטרון בובות אל בין הספירות כפרפורמנס - מסע אישי-נשי בתיאטרון". היא תיארה, בדרך תיאטרלית מלאת הומוור, תוך שיתוף והפעלה של הקהל, את הדרך שעשתה היא אל עולם התיאטרון. החל בחווייתיה

קבוצת התיאטרון של אורנים בניהולה של ורדה קנול-יהלום מציינת השנה עשר שנים לפעילותה. בין הפקותיה הקודמות:

ליזיסטרטה - מחזמר בעקבות אריסטופנס
הלילה השלישי - עיבוד לטרילוגיה של סובול
סוף העולם הראשון שלי - מסע בעקבות סיפוריה של אידה פינק
מבועתת - מחזה מקורי מאת רועי רשקס המביא מספרויהן של נשים מוכות ועוד...

השנה השתתפה הקבוצה בשני כנסים שהתקיימו באורנים. כנס לכבוד מרים רות ובו הביאה הקבוצה את הסיפור "שבעה שודדים, שבעה פיהוקים וזקנה קטנה אחת", המכונה בז'רגון הפנימי "אורגום בורגום", מבוצע בטכניקה של תיאטרון-סיפור. בכנס שעסק ביצירה אמנות וחינוך הפכה הקבוצה לקבוצת תיאטרון פלייבק, ובטכניקות מגוונות שנרכשו לצורך המפגש שיקפה לקהל שהביא מספרויו את המגע החויתי והמעצב שבין יצירה וחינוך. יהיה לזה המשך...

הפרויקט הגדול המסכם היה ההצגה "בטולות שידוך" (ראו בעמוד הבא).

וסיטואציות חינוכיות מגוונות שבמרכזן עמדה שאלת מקומה של האמנות בחדר הכיתה. לצד סצנות המייצגות דיסציפלינות רדיקליות הרואות בתלמיד "האמן" יוצא דופן המקלקל את השורה ופוגם במכונת הידע המשומנת היטב, הוצגו סצנות המציעות דרכים למימוש הפוטנציאל האמנותי הגלום בכל ילד כמנוף לפיתוח סקרנות ויצירתיות. לבסוף העלתה שחר את סוגיית שקיפותו למחצה של המורה בסרטים הישראליים ואת היעדר הדיון החינוכי במרכז הנרטיב של הקולנוע הישראלי, וסיכמה בשאלה: "מה זה אומר עלינו?"

חלקו האחרון של יום העיון הוקדש למפגש עם קבוצת התיאטרון של אורנים שבפעם הראשונה פעל כקבוצת תיאטרון פלייבק בהנחייתה של ורדה קנול-יהלום. תיאטרון פלייבק הוא סוג מקורי של תיאטרון אימפרוביזציה המשתף את הקהל בהופעה; מתנדב מהקהל מספר סיפור או רגע מחייו, בוחר בשחקנים שיגלמו את התפקידים השונים וצופה בסיפור המוצג על הבמה מיד לאחר מכן. מייסד השיטה, ג'ונתן פוקס, הושפע בראשית דרכו מהפסיכודרמה, אמנות הסיפור ותיאטרון האימפרוביזציה, וחיפש דרך לקרב את התיאטרון למציאות היומיומית ולחוויה הספונטאנית, תוך שהוא קורא תגר על הקונבנציות של התיאטרון הרפרטוארי. בארץ קיימות כבר עשרות להקות של תיאטרון פלייבק הפועלות בכיוונים שונים וכולן שמות דגש על המעורבות החברתית של הקבוצה בקהילה. על הבמה, לבושות בשחורים, עמדו מוכנות, אם כי רועדות במקצת מהתרגשות, חמש שחקניות: שרון גרוסמן, דנה להב, מיכל גלב, מעין שלכת-נווה וליטל יזהר. הן "חיממו" את הקהל על-ידי סיפורים שלהן, ולאחר מכן, בזה אחר זה, באו מתוך הקהל צופים, מורים וסטודנטים, שהביאו את סיפוריהם. הדגש הושם על זיכרונות אישיים מעצבים שגרמו לך לבחור באמנות או בחינוך או בשניהם. הסיפורים היו אישיים ומרגשים והלהקה "הדהדה" עבור כל מספר את סיפורו.

אפשר היה לסכם את יום העיון הזה כחוויה עמוקה ואפילו כהצלחה, אומרת ורדה, אבל, כמו בתיאטרון, החוויה התיאטרודנית נוצרת מן המפגש בין הבמה לקהל. לאכזבת המארגנים, לא בא מספיק קהל ("הוקמה ועדת חקירה"), ולפיכך הנושא לא קיבל את החשיפה הראויה.

מכתב שכתבה **פרופי דניאל שאוב** בעקבות יום העיון.

Dear Sara,
 I take this opportunity to let you know that the event, Yom Iun be Omanut, was absolutely fabulous. Naomi Yoeli's performance was out of this world and I believe the entire community should hear about it.

Warm wishes,
Danielle Schaub

הדמויות

חיה, האחות הבכורה, מגולמת על-ידי:
ענבל דוארינג, דנה להב, נועה חליפין-יוגב, מעין שלכת נווה
רחל, האחות הצעירה, מגולמת על-ידי:
ליטל אלנקווה, שרון גרוסמן, נורית שגב, דנית שושן

בטולות שידוך

מחזה: חנה אזולאי-הספרי, מיכל ורד

עריכה ובימוי: ורדה קנול-יהלום

עיצוב במה ותלבושות: דורותה ביאלס

המחזה "בטולות שידוך" מביא את סיפורן של שתי אחיות צעירות בשכונה חרדית, הנקרעות בין החברה הדתית המחניקה והתובענית שבתוכה הן חיות, לבין החיים "שם", "איפה שהולכים כלי שרוולים ואף אחד לא מצלם אותך בגלל זה", בעולם חילוני פתוח וחופשי, שאליו הן נמשכות ומפניו הן ראות.

המחזה, המתרחש במהלך לילה אחד, מספר את סיפורה של חיה, האחות הבכירה, שאיחוסיה בוטלו, משום שצולמה על-ידי משמרת הצניעות כשהיא משוחחת עם גבר זר, או שמא משום שעשתה מעשה חמור יותר, שעליו היא שומרת בסוד גם מפני אחותה הצעירה רחל. רחל עומדת להינשא לגבר מבוגר שאינה אוהבת, כדי להציל את כבוד המשפחה: "רק בשביל אבא ואמא". שתי הן שוכרות חדר בבית הוריהן ומתפרנסות מציור על מטפחות.

בלילה ארוך וסבוך הולכים ונחשפים סודות שכל אחת מהן הסתירה מאחותה, סודות של יצרים ותשוקות אסורות. חיה, שנזכרת כשסודה נחשף, מחליטה לעזוב את החברה שהוקיעה אותה מתוכה ומציעה לרחל להצטרף אליה. רחל, החוששת שגם היא תנודה, מחליטה בסוף הלילה להצטרף אל אחותה, הנחושה בדעתה לעזוב אל העולם החילוני. בד בבד הולכות ונחסמות בפניהן דרכי ההימלטות כמו גם דרכי השיבה וההתקבלות. מצב של אין מוצא.

במחזה פועלות שתי דמויות המבוצעות על-ידי שמונה שחקניות, המתפצלות ומהדהדות זו לתוך זו בטכניקות שמקורן בפסיכודרמה.

עיצוב תאורה: יוסי זוהר

תאורה והגברה: שלי - שירותי במה

עוזרות במאית: לילך בן-דב, יעל כהן

בניית תפאורה: דורותה ביאלס, יאנק ביאלס

הקלטות: אליוט ג'יקובס - רדיו אורנים

חברי קבוצת התיאטרון של אורנים 2010

ענבל דוארינג, דנה להב, נועה חליפין-יוגב, מעין שלכת-נווה, ליטל אלנקווה, שרון גרוסמן, נורית שגב, דנית שושן, מיכל גלב, לילך בן-דב, ליטל יזהר.

קבוצת התיאטרון של מכללת אורנים

קבוצת התיאטרון של אורנים פועלת זו השנה העשירית. בין הפקותיה הקודמות:

"מה אכפת לציפור", קברט מאת חנוך לוין; "יוני והסוס", הצגה לילדים עפ"י נורית זרחי; "אלוה, אלמה ונחמה גם", קולאז' יש-ראלי-נשי; "אנשים על הקצה", מונולוגים על משברים ושגעון; "סוף העולם הראשון שלי", מסע בעקבות סיפורה של אידה פינק; "ליזיסטרטה", מחזמר עפ"י אריסטופנס; "הלילה השלישי", עפ"י הטרילוגיה של סובול; "ספסל אחרון ופרידה", מונולוגים על פרידות מאת רועי רשקס; "מבועתת", מחזה מקורי מאת רועי רשקס המתרחש במעון לנשים מוכות.

הקבוצה פתוחה לסטודנטים, למורים ולעובדים באורנים ולאוהבי תיאטרון מחוץ לאורנים. פרטים בטלפון: 04-9838763.

קבוצת התיאטרון של מכללת אורנים גאה להציג:

במחולות שני דור:

סיפורי המקרה - לצחוק וגם לבכות

שרה שגיא שוחחה עם פרופ' יאיר גרבוז, צייר, מורה לאמנות, סאטיריקן ופובליציסט, לרגל תערוכתו 'סיפורי המקרה א' ב' ג' בגלריה באורנים

מתחלפות. בעצם, התערוכה תתברר לצופים רק לקראת סיומה. רק מי שראה את כל שלוש התצוגות מבין את כל הפעולה. עיקר הפעולה - תשומת לב מלאה לכל ציור בודד".

כיצד נבחר שם התערוכה?

"שם התערוכה: סיפורי המקרה. במובן מסוים השם נעשה מתאים גם לאופן האוצרות. בכל הסיפורים יש אלמנטים תנכיים וסיפורי המקרה הפכו לסיפורי המקרה, וגם סיפורי המקרה הופכים אצלי לבדיחות, לפעמים עצובות:

מה תוכל לספר לנו על הקשר שלך לאורנים?
"זו התערוכה השלישית שאני מציג באורנים. בכלן נגרמה לי הנאה גדולה מאוד, לא רק מבחינת היחס הנעים של המארחים. אני סבור שאדם שעוסק באמנות מרגיש שלמד משהו באמצעות הפעולה האוצרותית שנעשתה בשטח. כל אחת מהתערוכות הייתה בעשור אחר והייתה שונה בתפיסה האוצרותית מהאחרת.

בתערוכה הראשונה הבנות מהחוג לאוצרות הציגו תערוכה של יצירות שלי מכל התקופות, בלי שום היררכיה, בכמות שנכנסת למוזיאון כמעט, נייר ובד, ממוסגר ולא ממוסגר, והתוצאה הייתה מרתקת. כמו ניתוח מוח.

חשיבותה של התערוכה השנייה הייתה בתפיסה שמי שלא מאמין באמנות של המקום, בסיכוייה, לא יכול ללמד אמנות. כדי שלאמנות המקומית יהיה ערך, צריך לכתוב ברצף את ההיסטוריה שלה. המדינה שלנו היא מדינה 'שוכחת' ולא מדינה 'זוכרת'. עוסקים כאן בנוסטלגיה במקום בהיסטוריה. בתערוכה הזאת שמחתי להציג בזוג עם מי שהיה המורה הראשון שלי, יחיאל קריזה.

בתערוכה הנוכחית תלמידות האוצרות, בשיתוף עם פרופ' וקשטיין, לקחו 23 עבודות מהסטודיו שלי ובנו שלוש תצוגות

‘אלוהים ניסר את אברהם; ‘עור גרוע לצדיק; ‘וחי זאב עם גבס’ ועוד.

זו תערוכה שעוסקת בצד היהודי, אבל בצד היהודי המשובש. לא בחזרה בתשובה ולא במקורות הממשיים שלנו. הציורים האלה הם מהיהדות של ‘כנר על הגג’. אם הפכו חומר טוב לאידיוטי, אני לוקח והופך אותו לחומר טוב.”

האם שילוב טקסט כתוב בגוף הציורים מלמד על אובדן האמונה בכוח ההבעה של המדיום הוויזואלי?

‘השאלה היא מה אתה רוצה להגיד; כשרוצים להגיד טקסט - אומרים טקסט; כשרוצים לצייר - מציירים. לציור צריכה להיות האיכות המקסימאלית שלו. יחד הם יוצרים משהו אחר. חדש. בסיפורי המקום בולט בציורים נוף העיירה היהודית. מה התכוונת להביע בכך?

‘זו תפאורה יותר מאשר נוף. נוף התפאורה של העיירה היהודית, ולא העיירה עצמה. אני בכלל טוען שאנו חיים בתוך תפאורה. מעיין מסכת שבנו אותה עד העשור הראשון לקיומה, ומאז התחילו לסכם: עשינו. בנינו. מספיק. אם זו תפאורה - כמה ההצגה הזאת עוד צריכה לרוץ? מה שלא רצו כאן זה נור’ מליזציה. חיים אמיתיים, עכשוויים, לחיות את ההווה.”

האם העבודות הללו מלמדות על השלב שבו אתה מצוי בחייך האמנותיים?

‘אלה העבודות האחרונות שלי. זה מה שמעניין אותי. אני נמצא בפאזה שבה אני מנסה ליצור באמצעות חומרים שנראים כמבט ראשון חומרים ירודים ושטותיים. חזרה למסורת ליצן החצר במקור, שהמלך מאיים לערוף לך את הראש.”

מה עמדתך לגבי הוראת האמנות?

‘לגבי הוראה בכלל - לא מזמן נתתי הרצאה בפני מורי תכנית מצוינים, ואמרתי שצריך לסגור תכנית מצוינים ולפתוח תכנית אמיצים. מצוין בכלל צריך להיות דבר רטרואקטיבי.

במשרד החינוך אני רואה כישלון מוחלט של הפמיניזם; יש רוב מוחלט של נשים ובמפתיע המצב יותר גרוע. לא הייתה שביטה אחת של מורים שלא על נושא של ש.כ. אין שביטות על מצב האקדמיה, על סגירה של מחלקות מדעי הרוח.

הבין-תחומיות היא הרס ההשכלה הגבוהה. מורה זה לא מקצוע. מורה זה קביים לדיסציפלינה. זה הרבה יותר מכובד בעיניי. צריך ללמוד בשיטת האקדמיה: אם אתה

לא חוקר משהו, אין לך זכות ללמד. אם אתה לא חוקר - מה יש ללמוד ממך?”

הוצאת לאחרונה ספר חדש. כיצד זה משתלב בעבודתך האמנותית?

‘אני שייך לדור שבו היה קשר חזק יותר בין ציור וספרות. אם אני נוסטלגי במשהו, זה רק בקשר לכך. היום לא יושבים סופרים וציירים ביחד. יש שולחן של ציירים, שולחן של סופרים וכו’. אני מתעניין בכל תחומי התרבות.

הספר החדש, ‘אוי ארצי’, עוסק בנושאים דומים לנושאים שעולים בתערוכה, אך באופן פובליציסטי-סאטירי-הומוריס-טי-מצחיק עצוב. יש בו אפילו קצת רישומים.

יהודי צרפתי שרוצה לעלות לא”י פנה אלי ושאל אותי כל מיני שאלות על הארץ. ענית לו, ומזה יצא ספר. הספר דומה ברוחו לציורים. כלומר, הוא מצחיק, ואחרי שאתה גומר לצחוק, אתה מבין שזה בעצם עצוב. למי שמגיב על כך אני עונה: היום מספיק ארוך; אתה יכול גם לצחוק וגם לבכות.”

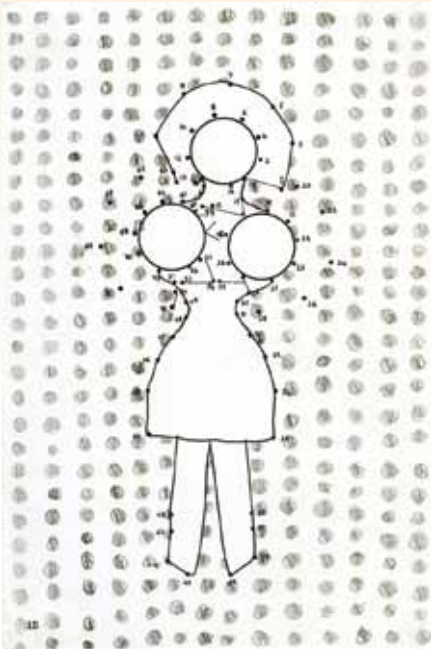

אמנות באורנים

תערוכת הבוגרים של המכון לאמנות במכללת אורנים מציגה את יצירות הסטודנטים שנעשו במסגרת פרויקט הגמר. בתערוכה מוצגים 23 גופי עבודות מגובשים, במגוון רחב של תחומים (ציור, רישום, תחריט, פיסול, וידאו, אנימציה ומיצב). פרויקט הגמר מסמן את סיום פרק הלמידה הסדורה ותחילתה של התמודדות עצמאית בתהליכי היצירה. הפרויקטים השונים נוגעים בשדות תוכן הנעים בין האישי לחברתי, בין הנסתר לגלוי ובין הרובד הרגשי לזה האינטלקטואלי. הם חושפים מבט טרי ורענן על המתרחש באמנות סביבנו. מציאות החיים מרובת התרבויות מהדהדת בתערוכה דרך העבודות השונות. עמדות ותפיסות שונות בחיים ובאמנות דרות בתערוכה זו ליד זו תוך שהן משקפות את חיי היומיום במכון לאמנות, המתאפייני בריבוי ובפלורליזם.

נמרוד צור

שולמית הנדלמן

סונדוס מחאמיד

אוצרת: רותי הלבניץ כהן
עוזרת לאוצרת: נעה צור
רכזת פרויקט גמר ביצירה: ענת גטניו
המכון לאמנות
ראש המכון לאמנות: ד"ר יעל גילעת
ראש תחום יצירה: דורית רינגרט
רכזת אדמיניסטרטיבית: נורית סלפטר
מינהל גלריות

הפקה והדרכה: נעה צורן
תמיכה טכנית: צבי אפלכון

פתיחת התערוכה: 18/7/10 נעילה: 1/8/10

אירוע הפתיחה: יום א' 18/7/10, ז' באב תש"ע בשעה 18:00
בדשא המרכזי. התערוכה תוצג בבית 52 ובאולם הספורט

איילת כהן

ישראל עובדיה

ד"ר אריה קירל

להוראה. הוא מעודד מהאלטרנטיבה שמציג גד יאיר בספרו "מחוויות מפתח לנקודות מפתח" (2006), המציע תיאוריה מקיפה על "חוויות מפתח" והשפעותיהן החינוכיות במסגרות חברות שונות.

למבקשים מתכון ברור כיצד לתורגם החוויה הקיומית והכשרת מורים זו לכלל מתודה או לעבודה חינוכית אפשרית בכיתה, מזומנת בספר זה אכזבה. הספר מציב חזון חינוכי רלוונטי, אך אינו מתרגם אותו לשפת המעשה, ונראה שהוא נמנע מכך במתכוון.

תשובת היסוד לשאלה "מהו ניסיון החיים הנקרא חינוך" (עמ' 36) היא, לדברי תדמור, חוויה כוללת, אוניברסאלית, מעצימה ומעצבת. הוא מוצא דמיון בינה לבין חוויות קיומיות אחרות המעצבות את מהות האדם: אימה, סבל, אשמה, מוות, גורל, דתיות, חירות ואהבה. החוויה הזאת דומה יותר לחוויה דתית, שאותה הוא מנתח מנקודת מבטו של ויליאמס ג'יימס מחבר "החוויה הדתית לסוגיה: מחקר בטבע האדם".

חזרה אל המורה

הספר "חינוך כחוויה קיומית" מאת ישעיהו תדמור הוא מסע חיפוש אחר תשובה לשאלה מהו החינוך הראוי במציאות הנוכחית בכלל ובמציאות הישראלית בפרט. הספר מקיים דין וחשבון נוקב עם התפיסה המציבה את הילד במרכז, עם שיטותיה ועם האידיאולוגיה העומדת בבסיסה. הוא מציב אלטרנטיבה ביקורתית וראויה המחזירה את ההומניזם למרכז העיסוק החינוכי ושם דגש על המורה העוסק בעצמו כמחנך וכאדם.

המחבר, ישעיהו תדמור, פרופסור לחינוך, מחפש מתוך נקודת מבט אקזיסטנציאלית את התשובה בקרב המורים, שמרכזיותם הודקה בעשרים השנים האחרונות, ומבקש להעניק להם את המשקל ואת האחריות לקידום החוויה החינוכית.

"חינוך כחוויה קיומית" הוא ספר מאיר עיניים בעיקר מפני שהוא מתרחק מהעיסוק העכשווי בחינוך חסר פשר המתאפיין בהבטחות למתודות ולאופנות שיביאו לעמידה בסטנדרטים, לשכלול הארגון החינוכי ולשיפור ההישגים הלימודיים תוך פיזור הבטחות לצמצום פערים חברתיים.

תדמור מבקר את רוב המורים האוחזים בתפיסה מקצועית המתגדרת בהוראה בלא כיוון ערכי או רחני-טרנסצנדנטי ואשר רואים את צרכי הגבוהים של האדם כבלתי ניתנים להשגה. לדידו, אחד מחסרונות החינוך כיום הוא דווקא היעדר חינוך לרוחניות.

באמצעות עיסוק בהגותם של סארטר וקאמי הוא מנסה לפענח את תפיסת החינוך האקזיסטנציאלית, שמתבטאת בהתייחסות אל התלמיד כישות עצמאית, דינמית ומתפתחת, המתווה את כיוונה מתוכה. בד בבד הוא תובע את "הכרת המורה בגיבוש המתמיד של הוויית החיים שלו-עצמו ושל תובנותיו ביחס לתפקידו, לשליחותו, ליעודו, לזהותו ולקיומו כמורה" (עמ' 90).

המחבר מבקר קשות את מערכת המורים שהיה חלק ממנה (כראש מכללת ליונסקי), זו העוסקת, בעיקר בהשראת מערכת החינוך, במתודות ובכלים לשכלול ההוראה. לטענתו, המרצים במכללות האקדמיות לחינוך ובחוגים לחינוך באוניברסיטאות אינם מחויבים להעצמת אנושיותם של הסטודנטים

תדמור מחייב את היסוד הרליגיזי בחינוך והוא מדגים זאת בהגותם של יוסף שכטר ואחרים, אבל גם בעבודתם המעשית של המנהל הראשון של ביה"ס הריאלי, ארתור בירם ומוריו הבולטים שלא

תמיד היו דתיים, אבל היו רליגיזים בהליכותיהם החינוכיות. אף כי אינו כותב זאת במפורש, ניכרת אצל תדמור נוסטלגיה לתקופה שבה המחנכים היו מובילים בכיתותיהם, בקהילת תיהם ובחברה שבה חיו ופעלו. גרעיני המורים המתיישבים בכפרי מחנכים בצפון הארץ ובדרומה עשויים להוות דגם חדש של הובלה חינוכית, אם כי ללא הגיונים האירופיים חמורי הסבר של מחנכי ביה"ס הריאלי דאז. אף הם, המורים הצעירים, שנולדו לתוך המצב הפוסט-מודרני אינם מפרשים את "המורה במרכז" כפי שתדמור מציג ואולי אף מתרחקים מאוד מעמדתו הברורה והמחייבת.

”כל ילד צריך פרויקט חקר“

ללא הבדל מגדר ומגזר

שרה שניא שוחחה עם **ד״ר עמוס כהן**, מורה לפיזיקה ולהוראת המדעים כמעט בכל המסלולים באורנים: גננות, יסודי, תיכון ותואר שני בכל תחומי הוראת המדעים.

הם רב-תרבותיים. ביה״ס ליאו בק מתכוון להקים מרכז כזה עם ביה״ס הנוצרי האורתודוקסי בחיפה. מרכז נוסף בהתהוות הוא מרכז של ביה״ס דרוזי וביה״ס צירקסי, שמבקשים להקים על-פי המודל הזה בשיתוף פעולה עם ביה״ס יהודי, כנראה בסאסא. עוד כמה בתי-ס בירוחם ודימונה מתכוונים לפעול על פי מודל זה בשיתוף פעולה עם ביה״ס בדואי בנגב, וכן בתי ספר בגליל המזרחי מתחילים להקים מרכז דומה בהר וגיא ובקרית שמונה. זהו בעצם המשכו של בית היוצר. הוא חי ופורח ומתפתח במקומות רבים. בגליל ובנגב.

עמוס יליד קיבוץ מעוז חיים שבו חי עד 1994. הוא החל את דרכו כמורה בביה״ס האזורי בית החינוך המשותף בנווה איתן (כיום 'גאון הירדן'), שם גם למד. הוא נוכח לדעת כמה קשה להורות מדעים לנערים בגילאי חט״ב ותיכון וכמה קשה למצוא דרכים לליבם מעבר לשיעור ולמעבדה הקלאסיים. כבר אז החל לעבוד עם תלמידים על פרויקטים שגרמו להם לעניין רב במדע ולמעורבות עמוקה בלמידה ובחקר. בשנים הבאות עיבד את הדברים לכדי תפיסה שלמה ומגובשת. כבר בשנה הראשונה באורנים החל לבנות פרויקטים עם תלמידים, ובסוף אותה שנה בנה עמוס עם אחד מתלמידי הפיזיקה, בסיועו של אחי יונר, את מטוטלת פוקו.

בהמשך הרכיב את העניין לכדי עבודת דוקטורט. הדוקטורט בחן המְשֻׁגָּה והעברה (טרנספר) בהוראת מדעים על דרך STES בגישת הפרויקט (מדע-טכנולוגיה-סביבה-חברה).

המחקר בדק קבוצות תלמידים שלומדות למידה קונבנציונלית, מסורתית, בתחומי המדעים בהשוואה לתלמידים שלומדים בדרך של חקר ופרויקטים.

התברר שהדרך הזו תורמת רבות גם לחלשים - ולא רק לחזקים.

האם גם בנות משתתפות בפרויקטים הללו?

”מורי הפיזיקה בארץ מתמודדים עם השאלה הזאת כבר שנים. כשהתחלנו להקים את מרכז אחר״ת בגליל, אחד היעדים שקבענו לצמצום היה להגביר את חלקן של הבנות בכיתות פיזיקה ברמת 5 יח״ל, ואף להציע להן להשתתף בלמידה בדרך החקר.

למרבה ההפתעה, בנות מצליחות בדרך החקר הרבה יותר מאשר בנים, כולל במגזר הערבי שבו יש 80% בנות בעבודות החקר (!).

מסתבר שדרך החקר אולי עונה על צרכים ועל יכולות של בנות טוב יותר מאשר על אלו של בנים.

בעוד שבלמידה הרגילה בכיתה יש סוג של תחרות, בעבודת חקר מתקיים סוג אחר של למידה, ודווקא התכונות שהבנות מביאות איתן של חקרנות, של עבודה מסורה ושיטתית ויכולת

ד״ר עמוס כהן מדגים את השתקפות האור בטיפה

עמוס התחיל לעבוד באורנים בערך לפני עשרים שנה. כבר בשנה הראשונה עמד על דעתו שחשוב ללמד את הוראת המדעים בדרך של עשייה וחקר, יזם והקים את סדנת 'בית היוצר' - סדנה ללמידת חקר, שפעלה כ-15 שנה באמצעות פרויקטים ומדעים יצירתיים.

המסר, לדעתו, הוא שצריך ללמד הוראת מדעים דרך כל החושים, באמצעות עשייה ובנייה של מודלים תיאורטיים ומעשיים בפיזיקה ובשאר ענפי המדעים. "לזה קראנו 'רוח אורנים ורוח מרגולין'. הביולוגים עושים את זה מצוין על-ידי טיולים וסיוורים בחריבי הארץ. בפיזיקה - טיפחנו ופיתחנו את דרך החקר בבית היוצר."

הגיעו משלחות ממוסדות שונים שביקשו לשכפל את ההצלחה וקרנות התעניינו באפשרות לתרום. מדי שנה למדו כיתות רבות באמצעות פרויקטים. כל תלמיד ביצע פרויקט של חקר עיוני ומעשי ובנה מודל שהוא בעצם המציא אותו.

היום דרך זו פועלת בגליל בפרויקט שעמוס שותף לו, מרכז אחר״ת - אחוות חוקרים רב-תרבותית. במרכז שותפים ארבעה בתי-ס תיכוניים אזוריים בגליל המערבי, יהודים וערבים, קיבוציים ומושביים, שהניתוק ביניהם היה עצום. בשנים האחרונות הם עובדים יחדיו בדרך בית היוצר.

תלמידים מכיתות ט' עד י״ב עושים עבודות חקר ברמה גבוהה. חלקן מוגש כעבודות גמר לבגרות ב-5 וב-2 יחידות בפיזיקה. עמוס, כמנהל אקדמי פדגוגי של המרכז, אחראי גם לסדנת המנחים: סדנה לפיתוח דרכי חקר ולטיפוח המנחים - מורי פיזיקה מהאזור, על-מנת שיינסו לעבודות חקר חדשניות. לא ממחזרים עבודות קודמות אלא נכנסים בכל פעם לתחומי חקר חדשים - תחומים שבעצם המורים בעצמם אינם יודעים לאן יתפתחו.

חלק מבוגרי כתה י״ב של המרכז התחילו בשנתם ה-י״ג לסייע כמנחים צעירים. גם בנות ערביות מוסלמיות מדריכות נערים ונערות יהודים וערבים בחקר בפיזיקה במסגרת שירות לאומי. האווירה בין המורים היא אווירת חברות, שיתוף פעולה ואחריות משותפת לאתגר הזה. האתגר סחף את מנהלי בתי-ס עד כדי כך, שאנו בשלבי הקמה של ארבעה מרכזים דומים, שגם

ד"ר עמוס כהן מדגים היווצרות קשת בענן

על הקשר בין תפקיד ומבנה - הדבר הזה בלט מאוד בנושא הקשת בענן.

איזה עתיד אתה צופה להוראת המדעים בארץ?

"מי שלא יודע לראות - לא רואה, וזו בדיוק השליחות של המורה למדעים, להראות, להסביר, כדי שהעולם של כולנו יהיה עשיר, צבעוני וגם ברור ומאורגן יותר".

"לגבי הוראת המדעים בארץ ובעולם, חושב שהוראת המדעים היא צורך של החברה המודרנית במאה ה-21, צורך חיוני הכרחי. אין כרטיס כניסה למאה ה-21 בלי התמצאות סבירה בתחומי המדעים שמקיפים אותנו מכל עבר, ולכן אני חושב שמערכת החינוך חייבת לדאוג להעניק לכל ילד מידה רחבה של התמצאות, אוריינות ובמיוחד הצלחה בתחומי המדעים על מנת שיהיה אזרח יותר טוב".

חזון עמוס: צריך ואפשר לדאוג לכך שכל ילד בישראל יעשה לפחות פעם אחת בשנה פרויקט של חקר בדרך בית היוצר- באופן שמתאים לגילו וליכולותיו.

לשתף פעולה - תורמות להצלחה הזו. יש לנו היום גם במגזר היהודי למעלה מ-50% בנות שלומדות פיזיקה 5 יחידות ועושות עבודות גמר.

כמות עבודות החקר בפיזיקה ברמה של 5 יח' בארץ היא בערך 100 עבודות בשנה. המרכז שלנו תורם קרוב ל-20% מכמות העבודות הארציות.

כלומר, המרכז הזה שובר את הסטיגמה גם לגבי פריפריה, גם לגבי מגזר וגם לגבי מגדר.

לאחרונה, נערך באורנים הכנס הראשון של התכנית להוראת המדעים כתואר שני. עמוס שימש יו"ר הוועדה המארגנת של הכנס, ווועדה שפעלה בשיתוף עם ראש הכנס, פרופ' ריקרדו טרומפר, על מנת לבטא את הרוח הייחודית של הוראת המדעים באורנים.

על מה היה חשוב לך לשים דגש בתכנון הכנס להוראת המדעים?

"הכיוון שהובילתי היה: בכנס של הוראת המדעים צריך להיות מרכיב עיוני ומרכיב מעשי, ובמילים אחרות: אי אפשר לצאת מהכנס הזה 'יבשים' - צריך 'להרטיב את האצבעות' בניסוי אמיתי! הוועדה השתכנעה שצריך להביא לידי ביטוי בכנס כזה את היתרונות המיוחדים של קמפוס אורנים, את הרוח של מרגולין, בחקר ובהתנסות ובהיכרות עם הטבע 'דרך הרגליים' ודרך הידיים'. חשבנו שצריכה להיות בכנס הפסקה פעילה, תערוכה פעילה בשלושה מרכזים, שבה יוצגו אוצרות בית מרגולין שאין לאף אוניברסיטה היום בארץ, אוספים של יצורים מיצורים שונים, חיים או מאובנים, המרכז החדש לביולוגיה מולקולארית וסביבתית שהוקם לאחרונה באורנים וכמובן חשוב היה לנו להציג את מתקן הקשת בענן ואת מטוטלת פוקו כדוגמאות לחקר בפיזיקה לצד הביולוגיה".

"השילוב בין הרצאות אקדמיות כמקובל בכנסים לבין התערוכה הפעילה היה לב לבו של הכנס. אלה גם ההדים שהתקבלו אחרי הכנס, גם מתלמידי התואר השני שהיו הקהל הראשוני של הכנס וגם משאר משתתפי הכנס שכללו סטודנטים, מוצים, אורחים ואף ילדים מביה"ס למחוננים".

"אנחנו רואים את מה שאנחנו יודעים לראות. תפקיד המורה להראות ולהצביע על הסדר של הדברים בטבע, על הארגון,

סטודנטים ותלמידים לומדים לעשות רדיו בית ספרי

משתתפי הקורס תחנת רדיו בית ספרית בהנחיית ד"ר אריה קיזל צילם: משה קאסטרויאנו

סטודנטים מהחוג לתקשורת במכללת אורנים משתפים פעולה עם תלמידי מגמת התקשורת של בית הספר אורט אלון ביקנעם בקורס ייחודי - **תחנת רדיו בית ספרית בהנחיית ד"ר אריה קיזל**.

הסטודנטים הלומדים בקורס משתייכים להתמחות רדיו בחוג לתקשורת. במסגרת לימודיהם המעשיים למדו בסמסטר א' את הקורס "עריכת חדשות ואקטואליה בתחנת רדיו". הם תירגלו הכנה ותחקיר לקראת ראיונות רדיופונים והתנסו בשורה של ד"אורים ובהם הפקה וביצוע ראיון רדיופוני בתחום האקטואליה והכנת כתבת חדשות ליומן חדשות רדיופוני. לבסוף הפיקו יחדיו כקבוצה תכניות אקטואליה ויומן חדשות מצוידים בידע זה החלו הסטודנטים בסמסטר הנוכחי ללמוד בקורס הנוגע להפעלת תחנת רדיו בית ספרית. לקורס זה הוחלט לצרף, כמהלך ניסיוני, תלמידים ממגמת התקשורת של בית-הספר אורט אלון ביקנעם בהדרכת המורה **דליה לוי אריה שני**, רכז ההדרכה בפקולטה לחינוך הציע לד"ר קיזל את שיתוף הפעולה והוא יצא לדרך. במהלך הסמסטר הגיעו לאורנים כמה פעמים תלמידי בית-הספר אורט ולמדו לשדר בתחנת הרדיו תוך כדי התנסות בראיונות ובהפקה.

אור, צבע וראייה

כנס התכנית להוראת המדעים לתואר שני M.Ed
הפקולטה ללימודים מתקדמים, ביה"ס ללימודי מוסמך

צמחים קוצניים רבים מאופיינים בצבעי אזהרה בדומה לבע"ח מסוכנים. ברוב המינים במשפחת הצמחים הקוצנית ביותר בעולם הנפוצה באמריקה יש קוצים צבעוניים וגם כתם לבן מאחורי קבוצות הקוצים המגביר את נראותם. במשפחה הקוצנית ביותר בצומח הישראלי, משפחת המורכבים שבה 92 מינים קוצניים, בעשרות רבות של מינים הקוצים צבעוניים ובעליהם כתמים לבנים בדגמים שונים המבליטים את הקוצניות (גדילן מצוי, ברקן סורי ועוד). גם בכמה צמחי נוי נפוצים (ורד, דקל הושינגטוניה) יש קוצים צבעוניים.

בדומה לבע"ח 'החשים' מוגנים היטב, המבליטים את עצמם ולא מסתווים, גם צמחים רבים 'החשים' מוגנים היטב מפרסמים את הגנתם. ניתן למדוד את צבעוניות הקוצים במיני בר ותרבות רבים ולהדגים לתלמידים תופעה אבולוציונית זו. מאחר שגם בבע"ח רבים הקוצים צבעוניים, ניתן לערוך השוואות בנושא זה בין צמחים ובע"ח.

במסגרת המושב 'מתמטיקה ואמנות - צבע ויופי בטבע' התקיימה הרצאתה של ד"ר רותי רייז על תענועי ראייה בשירות הוראת המתמטיקה; דברים שאנחנו חושבים שאנחנו רואים, אינם בהכרח הדברים שרואים. המוח נוטה לזהות דברים מוכרים, ולעיתים נוצר הבדל בין הדמות שנוצרת בעין לבין הפירוש שהמוח נותן לה. העיסוק בתענועי ראייה עשוי לאתגר ולעורר עניין וסקרנות במטרה לגלות את התענוע ועוד. למידת מתמטיקה, גם היא, רצוי שתילמד בצורה מעניינת ומאתגרת, והיא יכולה להיתרם מן השימוש בתענועי ראייה.

ד"ר מירה טנצר

הרצאתה של ד"ר מירה טנצר, 'שכולת העין' - צבע ויופי במדע, באמנות ובשירה: דיאלוג או ניכור בין שני עולמות?

נשאו דברי פתיחה וברכות פרופ' יאיר קארן, ראש מכללת אורנים, פרופ' נעימה ברזל, דיקן הפקולטה ללימודים מתקדמים ופרופ' ריקרדו טרומפר, ראש התכנית לתואר שני בהוראת המדעים ויו"ר הכנס.

פרופ' ריקרדו טרומפר

פרופ' שמחה לב-ידון נשא את הרצאת הפתיחה: 'צבעי אזהרה בצמחים קוצניים'. לדבריו, צבעי אזהרה מוכרים היטב בבע"ח אך תשומת לב מועטה ניתנה לתופעה זו בצמחים. העיקרון העומד בבסיס התאמה אבולוציונית זו הוא יכולת הטורפים ואוכלי הצמחים לקשר בין דגם הצבעוניות לסכנה ולהימנע מלפגוע באורגניזם המוגן. צבעי אזהרה טיפוסיים הם אדום, כתום, צהוב, שחור, לבן וצירופיהם. מוכרים היטב צבעי האזהרה של צרעות (צהוב, שחור, אדום), נחשי אלמוג, נדלים

פרופ' שמחה לב-ידון

ארסיים והצירוף של שחור ולבן של הבואש. הברירה הטבעית לתכונת צבעי האזהרה נעשתה על ידי בעלי-חיים המוצאים את מזונם בהסתמך על חוש הראייה. כך האורגניזם המוגן נפגע פחות ואיוביו לא נפגעים ממערכת ההגנה.

לדברי טנצר, השפה "המדעית" נתפסת כעובדתית, מדויקת ואובייקטיבית, ללא התפעמות רגשית. מנגד, השפה האמנותית ושפת היומיום הן שפות מטאפוריות. "ירוק", למשל, עשוי לבטא טירון בצבא, סימן לצעיר ולרענן ולתחושת חיוניות ולהתחדשות; השפה האמנותית חיה ונוצרת ברווח שבין הברור לבין העמום והנתון לפרשנות.

האמן הוא "יוצר", בעוד שהמדע מדבר על עצמו במושגים של "גילוי", בונה תיאוריה שמתארת תהליכים המתרחשים בטבע ותופס עצמו כמי שחשף אמת, אך לא יצר אותה.

איך מגשרים בין שני העולמות? איך מחברים בין שפה מטאפורית, לשפה עובדתית? וכיצד ניתן לגבש תכניות לימודים המשלבות עולמות דעת כה שונים?

בהרצאתה הביאה טנצר דוגמאות מגוונות, בעיקר בנושאי אור, צבע וראייה, ובהקשר לתכניות הלימודים, המעודדות גישה רב-תחומית וביתחומית בהוראת מדע וטכנולוגיה.

כן התקיימה במושב זה הרצאתה של ד"ר איריס וגנר-גרשגורן 'תעתועי' ראייה בין אמנות למדע - דגם להוראה/

ד"ר איריס וגנר-גרשגורן

למידה משמעותית; מדעים ואמנויות מייצגים לכאורה שני קצוות. אולם לשניהם חשיבות בטיפוח לומד בעל אוריינות מדעית ותרבותית. וגנר-גרשגורן הציעה דגם להוראה/למידה ליישום בבתי-ספר שנלמדים בהם מדעים ואמנויות. בין מטרותיו חשיפה למושגים ולתופעות מחיי היומיום המשמשים במדע ובאמנות ומבוססים על עקרונות מדעיים, טיפוח רעיונות פילוסופיים לצד הכרת הרציונאל המדעי-הטכנולוגי, פיתוח חשיבה ביקורתית, חשיבה יצירתית ועוד.

במושב המקביל, 'אור ברקיע השמים', הרצו פרופ' ריקרדו טרומפר על הוראה מבוססת מחקר באסטרונומיה, המדע העתיק ביותר; לאחרונה, האסטרונומיה והאסטרופיזיקה ממלאות תפקיד מרכזי למדי במדעי הטבע. עם זאת, מורים מעטים מעזים ללמד אסטרונומיה עקב מחסור בידע ובמימונות הדרושים לכך.

מחקר המתעד את התפיסות המוקדמות של תלמידים וסטודנטים בקשר לנושאים שונים באסטרונומיה מעיד על

כמה תפיסות שגויות המשותפות לגילאים השונים. בהתאם לגישה הקונסטרוקטיביסטית, חשוב לפתח פעילויות הוראה המעוררות את מודעות הסטודנטים לתפיסותיהם. במסגרת המחקר שהציג טרומפר נערכה סדרת פעילויות לימודיות בנושא חילופי עונות השנה, שהביאו בחשבון תפיסות מוקדמות של סטודנטים לגבי כמה מושגים בסיסיים באסטרונומיה.

התוצאה הייתה שאצל קבוצת המחקר ואצל קבוצת הבקרה חל שיפור משמעותי בתפיסות המושגים הבסיסיים באסטרונומיה לאחר הלמידה, אך קבוצת המחקר התקדמה בצורה המרשימה ביותר. בנוגע לתפיסות הקשורות לעונות השנה, רק אצל הסטודנטים בקבוצת המחקר חל שיפור משמעותי מבחינה סטטיסטית, דבר המצדיק את הגישה הקונסטרוקטיביסטית בהוראה.

ד"ר ליאת בן דוד הרצתה במושב זה על הוראת האסטרונומיה מיה בביה"ס היסודי כבסיס לפיתוח חשיבה מדעית-טכנולוגית-חברתית (STS); מאז ומעולם התבוננו בני האדם בשמיים וניסו לספק את סקרנותם בנושא כדור הארץ, מקומו ביקום ומקומם בתוכו.

התשובות לכך היו בעלות השפעה רבה על התפתחות התרבות האנושית, והן הושפעו והשתנו בהתאם להתפתחות אמצעים טכנולוגיים שונים: שעון שמש, טלסקופ, לווין.

הוראת האסטרונומיה מזמנת עיסוק בקשר שבין מדע, טכנולוגיה וחברה, תוך הבלטת הקשר בין הלומד לסביבתו ואחריותו כלפיה, לקידום רווחתו ואיכות חייו. למרות זאת, אין זה אחד הנושאים הנבחרים והנפוצים בקרב מורי המדעים בביה"ס היסודי.

בסדנה הוצגה גישה ייחודית ללמידת אסטרונומיה, תוך דיון בחשיבות הנושא, בהשלכותיו וברלוונטיות שלו לתלמיד. כן נדונו גישת STS - שילוב בין מדע, טכנולוגיה וחברה - לפיתוח אוריינות בתחום האסטרונומיה בביה"ס היסודי.

והגישה הקונסטרוקטיביסטית ללמידה, המאפשרת הבניית תפיסת עולם מתוך מכלול ההתנסויות בסביבת הלמידה.

ד"ר עמוס כהן הרצה על 'הקשת בענן - גשר בין תרבויות: אמנות, מתמטיקה, מדעי הטבע'. לאור המוטו 'אֶת-קֶשְׁתֵי נִתְּנִי בְּעֵן וְהִיְתָה לְאוֹת רְרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ' מבראשית ט' 13 ציין כהן כי הקשת בענן היא אחת מתופעות הטבע המרהיבות ביותר, שבני האדם ראו בה מסר מכוחות עליונים.

החוקרים לאורך ההיסטוריה חקרו את תופעות הקשת, היתר, אריסטו, ניוטון ודקרס.

ההרצאה דנה בקשת הראשית ובקשת המשנית, ברצועה האפלה של אלכסנדר, בתופעת 'בנות הקשת' Supernumerary arcs; אור הקשת - מקוטב: מחיקתה של הקשת או הגברתה; מיקום הקשת בשעות היום השונות: מדוע אין קשת בצהריים?; חרוט הקשת - סיבב צל הצופה.

בהפסקת הצהריים התקיימה תערוכה פעילה בשלושה מרכזים: קשת בענן - הדגמה חיה ורטובה של תופעות הקשת בענן בטבע באמצעות מתקן ייחודי לחקר תופעות הקשת בענן. כן הוצגו בתערוכה אוצרות בית מרגולין והמרכז לביולוגיה מו-

לקולאריט וסביבתית.

במושב 'האור ומועדי הזמן' הרצו ד"ר רחל כהן וד"ר אסנת אלדר על תפיסות תלמידים ומורים בנושא אור וראייה: יכולות, אתגרים והשלכות להוראה;

נושא האור, הצבע והראייה מושתת ברובו על אופטיקה גיאומטרית העוסקת בתופעות הקשורות לתחום הנראה של ספקטרום הקרינה האלקטרומגנטית. במסגרתו התלמידים נחשפים לתופעות שונות ולמודלים מדעיים הבאים להסביר תופעות אלו.

נמצא שלמרות שאופטיקה גיאומטרית נתפסת על ידי המורים כנושא פשוט להוראה, תלמידים רבים מתקשים בכך עקב תפיסות אינטואיטיביות שונות.

במסגרת הסדנה הוצגו יכולות תלמידי ישראל בהקשר לנושא האור, הצבע והראייה ונדונו אתגרים המוצבים בפני המורים.

ד"ר עטרה שריקי הרצתה על 'לוחות שנה', שמש ירח וכדור הארץ, ואיך אדע באיזה יום נולדתי? - במהלך למעלה מ-2,500 שנה פותחו לוחות שונים על-ידי תרבויות שונות, וכיום קיימים כארבעים לוחות שנה ברובי העולם.

שלושה סוגי לוחות שנה מבוססים על חישובים אסטרונומיים

קובי שפר - הפסקה פעילה בבית מדרושי

מיים: לוח השנה ה"שישי", כדוגמת הלוח הגרגוריאני, השומר על סינכרוניזציה עם השנה הטרופית באמצעות יצירת שנה מעוברת. לוח שנה "ירחי", כדוגמת הלוח האסלאמי, העוקב אחר מעגלי מופעי הירח. החדשים הלוח השנה האסלאמי מוזנים באופן שיטתי ביחס לחדשים בלוח השנה הגרגוריאני ולוח שנה המבוסס על מיזוג של שני האחרונים, כדוגמת לוח השנה העברי, שבו סדרת חודשים המבוססת על מעגלי מופעי הירח, אך בכל כמה שנים מתווסף חודש הנוסף את השנה לשנה מעוברת, ובכך מתאים את לוח השנה לשנה הטרופית. מורכבות הלוחות המבוססים על חישובים אסטרונומיים נובעת

מכך שמסלולי ההקפה אינם מתבצעים במספר שלם של ימים, או שפרקי הזמן הנדרשים להקפות השונות אינם פרו מורצינאליים זה לזה.

בהרצאה הוצגו החישובים המתמטיים העומדים מאחורי הלוחות הללו, ונדונו שאלות כגון: איזה יום בשבוע יהיה שנה מהיום? איך אפשר לדעת באיזה יום בשבוע נולדתי? ועוד.

ד"ר מיכל קרופניק-גוטליב הרצתה על "אור מאורנים" - יום שיא בנושא אור וצבע: דגם של מחקר פעולה בשיתוף בין המכללה לשדה; במסגרת "ימי שיא" וירידי מדע תלמידים מופעלים במגוון סדנאות בתחומי המדע והטכנולוגיה.

בהרצאה הוצג מחקר פעולה שנוערך בביה"ס יסודי-קהיל' תי לשם הערכה ושיפור של תכנית מיוחדת של "ימי שיא". הפעילות כללה סדנאות והדגמות בנושא אור וצבע בסביבות למידה רב-גילאיות. מודל ההערכה שילב הערכה מסכמת בתהליך של הערכה מעצבת.

התהליך מדגים שיתוף פעולה בין הידע והניסיון המעשי בעבודת השדה לבין הניסיון המחקרי והאקדמי לשיפור תהליכי הוראה-למידה בכריקט בית-ספרי מיוחד.

במושב 'האור בהיבט רב-תחומי' הרצו ד"ר ראיד מועלם, וד"ר ג'ריס ג'מאלייה על השפעת האור על התפתחות פגים; האור מהווה גורם המעצב את התנהגותם של בעלי-חיים, ובכלל זה האדם, ואף משפיע באופן ישיר ועקיף על הפעילות הפי' סיוולוגית שלהם. התאמה למחזוריות היממית החיצונית היא תכונה שקיומה הכרחי ומשותף למרבית האורגניזמים. תופעת המחזוריות (Circadian rhythms) מסווגת לפי תקופת הזמן שלה: יממית, קצרה מיממה וארוכה מיממה. קיימים שני מאפייני מחזוריות ביולוגית: מחזוריות פנימית (אנדוגנית) ומחזוריות פנימית שניתנת לסינכרון על ידי קוצבי זמן חיצוניים. פגת היא צורת חיים מיוחדת במינה שמופיעה כתוצאה מקטיעה של רצף ההתפתחות של העובר. מיד עם הלידה נחשף הפג לקוצבים פוטו-פריוודיים של שעות אור ושעות חושך ולקוצבים סוציו-ביולוגיים. הפגים נחשפים במפתיע לשעות תאורה שונות בפגיה, ומאידך לא הספיקו לעבור את כל שלבי ההבשלה של המערכת המחזורית כפי שהם ברחם - לקראת לידה תקינה וטבעית. בעבודת מחקר זו, שבוצעה בפגים שהיו בני 25-35 שבועות ומסת הגוף שלהם נעה בין 670 גרם ל-1,720 גרם, נמדד קצב נשימה(RSP) ודופק לב (PLS). הפגים שהו בפגיה שבה הייתה תאורה במשך כל היממה בעוצמה שנועה בין 2000-2400 לוקסים.

מחקרים בשדה מחזקים את הטענה ששעות התאורה משפיעות באופן ישיר על הערנות והאקטיביות של הפג. ככל הנראה שעות האור בטבע מהוות בסיס לתכנון פעילות התנהגותית ופיסיוולוגיות. התאורה המתמשכת בכל הפגיות בעולם פוגעת בהתפתחותן של ריתמוס תקין של פעילות-מונחה, כזה שמתפתח אצל תינוקות המשלימים את מהלך ההיריון הטבעי. במקרה זה המעורבות הרפואית-הפיזיקאלית גורמת לסבל רב לפגים ולעומס תפקודי על ההורים.

רצוי להפעיל במחלקות הפגים תאורה משתנה שתאפשר המשך התפתחות תקינה תוך חיכוך תנאי הרחם להבטחת

התפתחותו התקינה של ריתמוס פעילות-מנוחה הטבעי. משטר תאורה של 12 שעות אור ו-12 שעות דמדומים בפגייה יתרום לאפקטיביות של ההתערבות הרפואית.

ד"ר ראידי מועלם וד"ר מדי וליצקר-פולק

ד"ר יהודה רוט הרצה על תורת המסלולים של פיינמן. כיצד האור "יודע" לנוע בזמן הקצר ביותר... ומתי הוא באמת נע כך (בעקבות עבודה משותפת עם ד"ר עופר אייל ממכללת בראודה);

כל פיזיקאי שלמד ומלמד קורסים באופטיקה, בחשמל ובגלים זוכה לראות את ה"שלמות" של הפיזיקה הקלאסית ככלל ובפרט את ההיגיון הסדור בכל הקשור לאור. בניסוי שני הסדקים המשכנע של יאנג, באמצעות תכונת ההתאבכות רואים את תכונותיו הגליות של האור ושוללים את התזה של ניוטון הגורסת שהאור מורכב מחלקיקים. הבנה רחבה יותר של האור נרכשת בתחום לימודי החשמל כאשר נוכחים בכך שאת החוקים החשמליים השולטים בשדות החשמליים והמגנטיים ניתן לאגד לארבע משוואות דיפרנציאליות (משוואות מקסוול) שפתרוןן: 'גל' מישורי הנע במהירות האור'. משוואות מקסוול והמכאניקה הסטטיסטית חוזות ומאוששות מגוון עצום של תופעות, אך הן נכשלות בכמה מקרים מועטים: הבנת ספקטרום הקרינה של גוף שחור, ניסוי מייקלסון-מורלי וכן האפקט הפוטו-אלקטרי, ספקטרום הפליטה הבדיד של כוכבים ושאלת היציבות של אטומים.

ב-1905 השליך איינשטיין 'ברק' בשמי הפיזיקה במאמר שהסביר את תוצאות הניסוי של האפקט הפוטו-אלקטרי באמצעות ההשערה המהפכנית שלגלי האור יש גם תכונות חלקיקיות. הכפילות המוזרה הזו כונתה בהמשך: הדואליות של האור. בהמשך גם התגלה שלחלקיקים אטומיים חומרניים, כמו אלקטרונים, יש תכונות גליות. הדואליות הזו הובילה להתפתחותה של תורת הקוונטים.

במכאניקה הקלאסית ההפרדה בין תופעות גליות לחלקיקיות כמעט מקודשת, אך תפיסתית היא מאוד אינטואיטיבית. לכן, הדואליות היא מהפכה חשיבתית גדולה בתפיסת עקרונות הפיזיקה. מתורת המסלולים של פיינמן ניתן לפתח תמונה שלמה יותר על המכאניקה הקלאסית והקוונטית ועל הקשר שביניהן.

ד"ר הלל וורמן הרצה על ניתוח תכניות לימודים במדעים

בישראל; תהליכי הוראה וחינוך מושפעים ומגיבים לגורמים פיזיולוגיים, פסיכולוגיים, סוציולוגיים, דיסציפלינאריים ועוד. למרות גוף הידע העשיר של תחום תכנון הלימודים, נראה כי הוא אינו מוצא את דרכו לתכניות לימודים במקצועות רבים במערכת החינוך הישראלית. בדיקות איכותניות של תכניות לימודים רבות הוכיחו הסתמכות על מומחיות דיסציפלינארית יותר מאשר על מומחיות בתכנון. התופעה קיימת גם בבדיקת סילבוסים של מרצים באקדמיה. כתוצאה מכך נפגעת איכות התהליך החינוכי.

בהרצאה הוצג ניתוח קוריקולארי של תכניות לימודים במקצועות המתמטיקה, הפיזיקה והבילוגיה, תוך ניסיון להתמקד גם בנושאים הקשורים לאור, לצבע ולראייה. ונידון הקושי שנגרם למקצועות המדעים בשל דגש יתר על שיקולים דיסציפלינאריים והצורך להעמיק את ההכשרה הקוריקולארית של מורי המדעים.

הרצאתם של **הדס כתר-כ"ץ** ו**פרופ' גדי קציר** עסקה בתגובת הזיקית המובהקת, *Chamaeleo chameleon*, לגירויים ראייתיים ממוחשבים; הזיקית המובהקת, לטאה ארבוראלית המסתמכת על הראייה לתפיסת טרף: בעיקרו חרקים, תוך שימוש באסטרטגיית *sit and wait*. בעת זיהוי טרף פוטנציאלי, הזיקית מפנה כלפיו את שתי העיניים, אומדת את המרחק למטרה, "טוענת" את שריר הלשון במתח על גבי עצם ה-

hyoid (*initial protrusion*) ויורה את הלשון לעבר המטרה. בעוד שראייתה של הזיקית והתנהגותה מונחית הראייה נחקרו רבות, הרי שהגירויים היוזואליים המעוררים תגובת טריפה טרם נחקרו. מטרת המחקר היא לקבוע האם הזיקית המובהקת מגיבה לגירויים ראייתיים ממוחשבים, מהו האופן שבו גירוי הטרף נתפס ומהם הפרמטרים המעוררים תגובה לטרף.

התוצאות יציגו עדות ראשונה לכך שזיקות מגיבות לגירויים ראייתיים המוצגים על גבי מחשב. בבדיקת תגובות הזיקית לדמות טרף אמיתי ודמות טרף ממוחשב המוצגים במהירויות שונות ומרחקים שונים, עולה כי: (א) החביון (*latency*) עד לתגובת הטריפה קצר יותר עבור גירוי מודל ממוחשב מאשר דמות טרף; (ב) נמצא קשר חיובי בין החביון לבין מהירות תנועת הטרף ומרחק הזיקית מהמטרה; ו-(ג) הזיקית מעריכה את מרחק המטרה ומצמצמת את המרחק על-ידי מתיחת גופה עד כדי +50% מאורך גופה המלא.

השימוש במודלים ממוחשבים יאפשר הבנה עמוקה יותר של התנהגות מונחית ראייה תוך שימוש במודלים שאינם אפשריים מבחינה טכנית ובילוגית.

הרצאת הסיום הייתה של **ד"ר רוני מיר**, מנכ"ל מדעטק חיפה: "מהמלפפון החמוץ לדוד אלברט - הכל על הקול, האור והצבע.

משתתפים בצערם של

ד"ר דוד נצר - על מות האם

חיים לוי - על מות האם

ליאונידה לוי - על מות האם

ד"ר יובל אשוש - על מות האב

פורש וממשיך לפעול

שרה שניא שוחחה עם אחי יוני, עוזר הוראה ומזה 37 שנים אחראי בפועל על מעבדת הפיזיקה באורנים, לקראת פרישתו לגימלאות בסוף שנה זו

ירידה בביצוע של המעבדות ובחשיבות שמעניקים להן. אני רואה גם שינוי אצל הסטודנטים שמגיעים למסלול הזה. כמעט כולם עושים אידיאליזציה של ימים עברו, אבל זאת התחושה הסובייקטיבית שלי לגבי המצב. אני אוהב את המעבדה, אוהב את העיסוק הזה. יותר מכך, אני רואה שגם המרצים הם לא מה שהיו פעם (מתמטיקה פיזיקה). ברובם פחות מחפשים ניסויים חדשים ויוזמות חדשות לעומת אלו שהיו לפני 20 שנה“.

אילו עיסוקים נוספים ממלאים את זמנך?

”טיולים. אני מטייל הרבה עם זוגתי בכל מיני מקומות בעולם, מקומות כמו וייטנאם, דרום אפריקה, גואטמאלה. ספורט חדש יחסית עבורי הוא רכיבה על אופניים. עליהם אני רוכב לפחות פעמיים בשבוע, ואני גם עוסק בצילום“.

אחי השתתף באורנים בקורס צילום שממנו נהנה מאוד והחל לפתח את התחביב, השתתף בתחרויות והציג בתערוכות משותפות.

בת-זוג, ספרנית בכפר ורדים, מניחה לפתחו ספרים, והוא קורא הרבה יותר מאשר בעבר.

אוהב לבזבז זמן יקר על צפייה במשחקי כדורסל או כדורגל בטלוויזיה.

בשנים האחרונות החל לעסוק בהתנדבות בארגון ”שלהבת“ לקהילה המבוגרת בטבעון, בביצוע תיקונים בבתים של אנשים מבוגרים שכבר לא מסוגלים לעשות זאת בעצמם.

כמו כן, אחי מתנדב בעמותת ”מנוחה נכונה“ בקריית טבעון, שאותה ייסדה בטבעון שולה נחמיאס. מדובר בעמותה ארצית שנותנת מענה למבקשים קבורה שלא באמצעות חברה קדישא.

”עפי“ חוק שנחקק לפני כ-15 שנים, כל רשות מקומית רשאית לפתוח בית קברות חלופי, שבו האדם יכול להיקבר עפי“ רצונו: בארון, בטקס חופשי שאינו כבול לחוקים ומסורות.

הטקס די דומה לטקסים הנהוגים בקיבוצים. המשפחה קוראת דברים, משמיעים מוסיקה, שרים וכו‘. עם זאת, אם מישהו רוצה שיקראו עליו קדיש, או לקיים טקס דתי במלואו, זה מתאפשר. בתנאי שהאדם רשום בתעודת הזהות שלו ברשות המקומית“.

איזו פעילות נדרשת ממך במסגרת ההתנדבות בעמותה?

ראשית, היה צורך להיאבק על עצם פתיחת המקום. מעבר לכך, המתנדבים מקבלים את ההודעה על הפטירה ומטפלים בכל ההליכים הטכניים.

מה המסר שהיית רוצה להעביר בסיימה של תקופה ובפתחו של עידן חדש בחייך?

”אני מאושר בחיי. זהו הדבר שהכי חשוב בעיני להדגיש בראיון זה. אני חש כך כבר שנים רבות. אני חש חסר דאגות, וחי טוב עם זה. מרגיש בנוח עם הסביבה, עם האנשים שאני עובד איתם, עם האישה שאיתי“.

אחי יוני

אחי יוני נולד בקיבוץ כפר סאלד שבגליל העליון. בגיל 25 עבר לקריית טבעון ובה הוא מתגורר עד היום. אחי הוא אב לשלוש בנות וסב לשבעה נכדים.

עניין הפרישה מעסיק

אותו מאוד, כי הוא משאיר חלל כלשהו שמטבע הדברים יצטרך להתמלא. חשוב לו שהמעבר ייעשה בצורה חלקה ככל האפשר ושלא יתרחש איזשהו שבר.

איך התחיל ה'רומן' שלך עם אורנים?

”למדתי פיזיקה וקצת ביולוגיה באורנים במסגרת המסלול לכיתות המשך שקדם לחטיבה האוניברסיטאית. לאחר סיום הלימודים חזרתי לקיבוץ ללמד בביה"ס המקומי, נישאתי ונולדה הבת הראשונה. כעבור פרק זמן לא ארוך עזבנו את הקיבוץ ועברנו לטבעון.

כתוצאה ממחסור בעבודה עבדתי כחצי שנה כעבוד שטחי ההקלאות של מושב בית שערם. זו הייתה חוויה נעימה ומשמעותית עבורי.

לאחר מכן, התחלתי לעבוד בטכניון במעבדה לסטודנטים שלמדו לתואר ראשון בתחומים שונים, כך נוצר קשר עם אורנים. התקשרתי - וגם נקשרתי - לאורנים, עד עצם היום הזה“.

מה כולל התפקיד שלך באורנים?

”מאז שהגעתי לאורנים שימשתי באותו התפקיד, שבמסגרתו אני נותן תמיכה למרצים שאחראים לאותו שיעור במעבדה. התמיכה באה לידי ביטוי בעבודה עם מכשור ועם ציוד רב מאוד בתחומים שונים של הפיזיקה; הכנת הציוד למעבדה, בדיקתו, הבאתו לכיתה ושהות בכיתה בזמן השיעור כדי לסייע לסטודנטים בדברים טכניים, וגם - לשאול שאלות ולענות עליהן. אני אחראי בעצם על תיקון המכשירים בכל בית מרגולין, ובכלל זה ציוד ביולוגיה, כימיה ועוד. בעצם אני נותן כאן שירות לכל המעבדות בנושא התחזוקה“.

כיצד נראים מנקודת מבטך השינויים שחלו באורנים במהלך כל השנים הללו?

”נקודת הראות שלי די מצומצמת, אך מהזווית שלי אני מזהה

מהירות האור לאורך המסדרון בבית מרגולין. ניסוי שנערך לפני 160 שנה על ידי פיזיקאי צרפתי בשם פוקו בכפאריס. כאן נדרשת סבלנות רבה בכיוון המראות, קרן הלייזר והמיקרוסקופ. תהליך זה נמשך זמן רב, ובניתיים יוצאים ובאים פרחי הוראה מכיתות אשר בהמשך המסדרון ואנו מלאי חרדה פן יזוז לנו אחד מאביזרי המערכת. פעם קרה שיצאה כיתה בתום שעור אחת הבנות התעכבה ליד שולחן שעליו הייתה מונחת מראה מכוונת היטב. בתום לב, לקחה לידה את המראה והיטיבה תסרוקתה... מהירות האור במסדרון יוצאת לנו קצת גבוהה מהצפוי (310 אלף ק"מ בשנייה במקום 300 אלף ק"מ בשנייה), ואנחנו תוהים מה סיבת הדבר. כידוע מהירות האור היא המהירות הגבוהה ביותר ואין גדולה ממנה. הועלתה סברה שאורנים אינה נשלטת בחלקה בהתאם לחוקי היקום ולמשוואות איינשטיין...

המעבדה לפיזיקה הייתה ראשונה בהכנסת מחשבים לכיתה. תחילת נביטת המחשבים באורנים הייתה בבית מרגולין עם APPLE. היינו מן הראשונים שרתמו את המחשב לניסוי. המחשב היה חלק ממערכת המדידה והצגת התוצאות. עד היום יש לנו מחשב כזה מדור ראשון, עדיין פועל ומבצע ניתוח של קרינה רדיואקטיבית. כמה לבטים והתחבטויות עברנו, אם המחשב אכן משפר הוראה והבנה או מחליף חשיבה בטכנולוגיה. האם הוספנו עוד "קופסה שחורה" למעבדה או נתנו כלי מסייע ומרחיב דעת.

כמה מילים על "רוח אורנים" ואין הכוונה לירחון זה. שנים אנו מתהדרים בייחוד של אורנים, שיש לו ערך מוסף בשונה ממכללות אחרות להוראה. יש יחס מיוחד לסטודנט - אישי יותר ולא מנוכר. יש התייחסות לסביבה, ליישובים הקרובים - ליצירת קשר ותמיכה, יש יציאה לטבע לטוילים לימודיים, להכרת מפגעי האדם, לחוש את החי והצומח בפניות החי ובגן הבוטאני. חשוב שנשמור על ייחודינו אלו ולא נהיה כאחת מיני רבות (המכללות).

אחי

במשך שנים הייתי יורד לאורנים בקטנוע קטן ירוק ומעשן. באותם ימים גם אני עישנתי (פרט לכך, 'רוק' לא היה אנטיזה ל'מעשן'). מגיע לבית מרגולין ומחנה משמאל, ליד הכניסה. נכנס למעבדה ותוהה, מה יהא. מדי פעם חלפה מחשבה בראשי איך למשל איש מהמכון לאמנות או מהאמנות כפי שנקרא פעם, צריך להתחיל ליצור בשמונה בבוקר, כאשר עפעפיו מפהקים עייפות... איך המורה למוזיקה - מהמכון למוזיקה שהיה פעם באורנים, אמור לחשוב סולמות ולשיר סולפג' השכם בבוקר כשגורנו קר, ינחר וסתום מניקוטין. פעם כולנו עישנו. על אותו משקל, אני אמור להתחיל להניע מערכת, גלגלות ומעבלי חשמל בעוד ראשי המום מבוקר חדש חם ות(ט)ובעני. התלמידים, שבמשך השנים החלו להיקרא סטודנטים, ממלאים את הכיתה בקולות צהלה. השיעור מתחיל ונכנס למהלך הניסוי. אני מדלג בין התלמידים, רומז משהו, מפנה תשומת לב לכך שאם לא מתבררים לחשמל אז דבר לא פועל, כן - גם צריך להפעיל את המתג... ההמולה גוברת והמתח עולה, וכאן מגיע השיעור לחלק הניתוח והסקת המסקנות. אין יותר מדי זמן וכבר אני בשיעור נוסף וכך כמו בסרט נע. לא, לא ממש. יש מגע אישי עם התלמידים, יש תהליך של חקר וניסוי ולפעמים רואים ברק בעיניים (ולא ממכת חשמל 5000 וולט...). אבל כשרואים את התמונה מרחוק, הכול נדחס לצרור אינסופי של פעילויות ברצף של אלפי ימים, מאות שבועות וחדשים, עשרות שנים...

הניסוי מסקרן, מושך ומאתגר. לכל ניסוי תוצאה צפויה על-פי התיאוריה. כל ניסוי נערך אצלנו ובמאות מקומות בעולם אלפי פעמים, ובכל זאת, אפשר למצוא עניין בחזרה האינסופית הזו. מה? התמודדות הסטודנטים עם הבעיה, טעויות ודרכי חשיבה שונות, הסתבכות בחוטי החשמל, המים רותחים והלחץ גדל, האור נשבר והמראה מרהיב. לפעמים אנו עורכים ניסוי מדידת

היבטים פרקטיים של לקויות למידה במגזר הערבי

יום העיון בנושא זה אורגן ע"י ד"ר רותית ניצן-סלע, רכזת התכנית לדוברי ערבית בחינוך המיוחד, במטרה להעלות את המודעות לנושא לקויות למידה במגזר הערבי מהיבטים הפרקטיים, קרי שימת דגש על הנעשה בשדה ועל בניית תכניות התערבות וכן על השפעתן על תלמידים לקויי למידה.

ד"ר רותית ניצן-סלע

למידה, שינויים שיתבטאו בהתנהגותם ובהתנהלות היומיומית שלהם. בנוסף, נבדקה השפעת תכנית התערבות בתחום המור-פולוגיה והפונולוגיה על רכישת הקריאה.

בצד ההתייחסות להיבטים מחקריים של לקויות למידה בשפה הערבית, עולה הצורך לבחון את הסוגיה בראיה כוללת, קרי על רקע הסביבה, הקהילה, מערכת החינוך והמשפחה. בהקשר לכך, יש לזכור כי, מדובר בתרבות החווה תהליכי שינוי (Dwairy, 2002) ואשר בה לא ניתן להצביע על מבנה טיפוסאי אחיד של משפחה (Dwairy, 2002). יחד עם זאת, במקרים רבים ההורים והמורים חונכו על פי נורמות ודפוסים של חברה מסורתית.

לאור זאת, היה מרתק לשמוע חוויות בגוף ראשון של סטודנטית ערבית לקויות למידה שבעקבות מפגשה עם ד"ר רותית ניצן-סלע נאותה לחשוף את החוויות שצברה במהלך שנות לימודיה ובמהלך התמודדותה - בהצלחה, יש לומר - עם תגובות התורה, הקהילה, בית-הספר והמשפחה שבהם לקות הלמידה נתפסת כמקור ל"בושה".

רושם עז הותירה נוכחותם של הורים לילדים עם לקויות למידה, שסיפרו על דרכי התמודדות שונות עם הקשיים, ברמת המשפחה המורחבת והגרעינית, בית הספר והקהילה.

שיעור מולדת

האם החופים תצרו אהיג לא כואם?

ד"ר יעל סנה

במסגרת הקורס "מעורבות האדם בחוף הסלעי המצוקי: הגורם האנושי מאיץ את קצב התמוטטות רכס הכורכר. עבודות-עפר בחופי אשקלון; בניית הטיילת והמלונות על המצוק ובסמוך לו; הקמת מבנים ימיים בחופי אשקלון ואשדוד. כל התהליכים הללו גורמים להיווצרות מאזנים שליליים לטווח קצר או ארוך ולהרס החוף וסביבתו וכתוצאה מכך לנסיגת החופים; ארוזיה חריפה והתמוטטויות מצוקי הכורכר (ראו תמונות: התמוטטות המצוק באשקלון, שרול המגננה ומצודת אשדוד); הצטברות אשפה וזיהום ים וחוף ממקורות שונים; כרסום מתמשך ברוחב החופים ובכמות החולות; הידלדלות בשטחי החוף הפתוחים לציבור.

יש לזכור את הצורך הבסיסי של המדינה בתשתיות: נמלים, תחנות כוח, מתקני התפלה, מתקני צבא, מתקני תיירות ומלונות. בד בבד ובמקביל מתקיים גם גידול דמוגרפי.

לא ניתן למנוע את התהליכים הטבעיים המתרחשים בים ובחוף, השפעתם התמידית של הגלים, הזרמים, ההסרה והצבירה של חול. כל אלו חושפים שינויים חריפים בחופי ישראל אשר בעקבותיהם עולות דילמות הדרושות טיפול ופתרונות. אחד מן הפתרונות הוא חוק החופים.

חוק החופים ומשמעותו

א. תוצאות מעורבותו של האדם בחופיה הדרומיים של ישראל
ב. מהו חוק החופים?
ג. תחנת הכוח בזיקים, תפקידיה ומיקומה (על כך בפעם אחרת).

תוצאות מעורבותו של האדם בתהליכים החופיים
החומר שממנו בנוי פרופיל החוף במקרה שלנו מתמייך ל-2 סוגים: חוף חולי וחוף מצוקי.

מעורבות האדם בחוף החולי באה לידי ביטוי בסילוק חול מן המערכת ע"י כרייה: ראינו כי אשדוד-ים הולכת ונהרסת במערכה משום שחסרה לה רצועה חולית רחבה שתגן עליה; סילוק חול מן המערכת (שוד חולות הקשה לאכיפה); חסימת חול באמצעות סכירה בים או בנחלים; הקמת מבנים מלאכותיים בחוף כמו שוברי גלים מנותקים ונמלים. ראינו עד כמה החופים חסרים חול באופן משווע, עקב בנייתם של המרינה באשקלון, תחנת הכוח ע"ש רוטנברג, נמל הפחם

ההגנה למרגלות רכס הכורכר המצוקי באשקלון. המלון הולידיי אין נבנה על המצוק המפולת והמגבנות. בקצה התמונה שוברי הגלים המנותקים

שרידי מצודת אשדוד ים - צילום הודא כנענא, מאי 2010

חוק החופים קובע, כי חופי הים אינם נדל"ן והם אינם עומדים למכירה.

זהו חוק שייעודו שמירת הסביבה החופית והוא נועד להשיג מספר מטרות:

להגן על הסביבה החופית, על אוצרות הטבע והמורשת שבה, לשקמם ולשמרם כמשאב בעל ערכים ייחודיים וכן למנוע ולצמצם במידת האפשר פגיעה בהם; לשמור את הסביבה החופית לתועלת ולהנאת הציבור ולדורות הבאים; לקבוע עקרונות והגבלות לניהול, לפיתוח ולשימוש בני קיימא של הסביבה החופית;

לכן הוגדר בחוק קו החוף תחום חוף הים והסביבה החופית.

- קו החוף: קו המוגדר בקואורדינטות ומסומן על מפה, בגובה 0.75 מטר מעל אפס האיזון הארצי.

שובר הגלים של אשדוד בתוספת ההארכה החדשה (מדרום למל מצטבר חול)

ערך השמירה על הסביבה טבוע במקורותינו ככתוב בקהלת: "בשעה שברא הקב"ה את האדם הראשון נטלו... ואמר לו, ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך".

שנים רבות לא הייתה מודעות בציבור, בקרב המחוקקים ובבתי המשפט לסביבתו הטבעית של האדם ככוללת את הטבע והנוף, האוויר, האדמה, המים, הים והחופים. לאחרונה גברה המודעות לחובה של כולנו לשמור על כל אלה ועל איכות הסביבה שלנו. אזור החוף הוכר כחלק מרכזי במארג השטחים הפתוחים בישראל והוכר כמשאב ערכי, סביבתי, תרבותי ותיירותי.

משאב החוף הוא משאב נדיר ומתכלה (חולות ומצוקים) והוא אחד ממשאבי הטבע שהמדינה יכולה לתת לאזרחיה חנים. משאב החוף מספק רווחה באופן השווה לכל נפש. מאחר ויש חשש כי מיעוט בעלי אינטרסים יגזול את מעט השטח הפתוח שעדיין קיים, חשיבותו של החוף גדולה ובעזרתו ניתן לשמור על משאב החוף.

מאז החלת החוק, ניתן להקים פרויקטים דוגמת בתי הנופש של מעגנת הרצליה, מעגנת אשקלון, וצפון תל-אביב. בעזרת חוק החופים הצליחו עד כה למנוע את בניית כפר הנופש בפלמחים. כך הצליחו למנוע הקמת מעגנה בחיפה ומלון נוסף בחיפה. בזכות החוק אנחנו, בנינו ונכדנו נוכל להמשיך להשתמש ולבלות בחופים, בעתיד הקרוב והרחוק.

מה למדנו? למדנו כי הנופים, המצוקים, הדיונות, החול והשרידים החופיים והימיים, מהווים נכס בעל ערך רב במיוחד לארצנו, למדינתנו ולעמי האזור והם מהווים משאב תיירותי ותרבותי בעל פוטנציאל חינוכי וכלכלי אדיר. והעיקר, למדנו כי יש לשמור עליהם כדי שימשיכו להיות כאלה.

מקור: מישור החוף התיכון והדרומי וצפון הארץ (2000)

- **תחום חוף הים:** תחום של 100 מטר שיימדד מקו החוף לכיוון היבשה ותחום שיימדד מקו החוף לכיוון הים עד לקו עומק של 30 מטר בתוך הים או עד למרחק של 1 מיל ימי. סביבה חופית: תחום של 300 מטר שיימדד מקו החוף של הים התיכון לכיוון היבשה וכן התחום שיימדד מקו החוף של הים התיכון לכיוון הים עד סוף מימי החופים לרבות ביבשה - פני הקרקע וכן משאבי הטבע והנוף וערכי הטבע והמורשת, ולרבות עתיקות, כהגדרתן בחוק העתיקות שבהם ומעליהם. חוק החופים התקבל ביוזמתה ובתמיכתה של התנועה הסביבתית בישראל, ונכנס לתוקפו בנובמבר 2004 לאחר הליך חקיקה שארך חמש שנים. את החוק הובילה השרה לשעבר לאיכות הסביבה, פרופ' יהודית נאות.

בסיור הדגשנו ערכים ומשאבים הקשורים לחוף הים בעבר ובהווה:

המרינה של אשקלון והנדליין המלוני בעורפה

לקרוא או לא לקרוא

מדור ביקורת הספרים של רוח אורנים

לעוף כמו בוב בימון מאת גונן נשר

תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2010

ביקורת מאת פרופ' רינה בן-שחר

אתחיל ב"גילוי נאות": גונן נשר היה סטודנט שלנו במכללת אורנים. הוא למד בחוג לספרות, ואף העשיר את לימודיו בכמה שיעורים בחוג ללשון. הייתי מרצה שלו, ולאחר סיום לימודיו באורנים נעשינו מיוודים מאוד, וזכיתי ללוות את דרכו הספרותית לכן

ההתחלה. גונן נשר פרסם את סיפוריו הראשונים בכמות שונות: ב"קשת החדשה", ב"עיתון 77" וב"קו נטוי", עד שהוזמן על-ידי הוצאת הקיבוץ המאוחד לפרסם קובץ מסיפוריו. טוב עשתה ההוצאה ש"הימרה" על קובץ סיפורים ולא לחצה על רומן ביכורים. כך יכול היוצר המוכשר הזה להגיש לנו סיפורים כנים ואותנטיים בתמצית מרוכזת של חוויות על גבול הכתיבה האוטו-ביוגראפית.

אחד מקווי הייחוד של קובץ הסיפורים של נשר הוא הצגת זווית ראייה של מספר כבד שמיעה, החסי בתחושה מתמדת של חסר או של מום, ושואף לגשר על החסר בבליעת העולם על-ידי החושים האחרים, ובהיות גדולה של חופש, כיבוש ובעיקר עוצמה גופנית (כמו זו של בוב בימון, הספורטאי האולימפי האגדי, המשמש מושא הערצה למספר בסיפור הראשון בקובץ). הגוף על יופיו וכיעורו, דימוי הגוף, אברי הגוף הגלויים והצנועים, מלווים בעקשנות את תודעת המספר כמעט בכל הסיפורים. נשר חודר באופן נועז ולעתים בוטה לתחומי טאבו, הן במישור ההתרחשות בסיפור והן במטפוריקה הקונקרטיית מאוד, ה"בשרית".

סיפוריו של גונן נשר הם ריאליסטיים, אפילו היפר-ריאליסטיים. הוא אינו מחדש בז'אנר הספרותי, אבל כובש את הקורא בעוצמת החוויות שהוא מעלה ובמלאות הפרטים. הפואטיקה של נשר היא פואטיקה של תמונות פלאסטיות גדושות פרטים. כל סיפור בנוי תחנות תחנות, תמונות תמונות, מעין סיפור פיקארסקי בבבלות מקומיים. מעבר המספר מתחנה לתחנה נעשה באמצעות הרגליים או המוות, כלומר הליכה או נסיעה ממקום למקום (כמו לדוגמה בסיפור "גאודי בכרמל", שבו המספר הולך ממקום למקום בעיר חיפה), או באמצעות הזיכרון, ובדרך כלל בשילוב

שני האמצעים.

טכניקת ההזכרות היא טכניקה מרכזית בסיפוריו של נשר. באמצעותה הוא מחבר תמונות לתמונות בסיפור אחד: תמונות מן העבר עם תמונות מהווה, אירועים קונקרטיים בהתרחשות שבסיפור עם דמיונות והזיות, או זיכרון המתקשר באופן אסוציאטיבי לזיכרון אחר:

"הזיכרון התחיל לעבוד. כמו סרט שצולם במסרטה שמונה מילימטר, התחילו להופיע תמונות. בהתחלה תמונות מהירות, מנוקדות, מטושטשות, ואחר כך בחרות וחדות יותר" (מתוך "המקרה המצער של חביאר מולינה").

בחלק מהסיפורים יוצר נשר מעין סיפור מסגרת - אירוע בסיפור המשמש "פן שילוח" לזיכרון כלשהו, וזה מוביל לזיכרון נוסף, וכך הלאה. זהו מבנה של סיפור בתוך סיפור בסיפור. לדוגמה, בסיפור "המקרה המצער של חביאר מולינה", המספר רואה על מסך הטלוויזיה שבביתו את העיר טולדו. זה מזכיר לו את ביקורו בטולדו שנה לפני כן, שם פגש אדם בשם חביאר מולינה, בעל חנות שהזמין אותו לכוס קפה. בשיחה עם מולינה נפרס סיפורו העצוב של מולינה, ובסוף הסיפור אנו חוזרים למסך הטלוויזיה מתחילת הסיפור. טכניקת ההזכרות כאמצעי מבני של יצירת זיקה בין קטעים בטקסט "עובדת" באופן אמין בחלק מהסיפורים, אך נראית לדעתי כהדבקה או כתפירה מלאכותית במידת מה בסיפורים אחרים. הלהט של גונן נשר לגדוש פרטים ולא להחסיר מהקורא אף פרט בתמונה ראוי לדעתי לריסון כלשהו, שאולי יכוון את כתיבתו בשלבים הבאים.

למרות חולשות אחדות בכתיבתו של נשר, קובץ סיפורים זה הוא לדעתי הישג מרשים לסופר צעיר, שאינו מהסס לחדור ללב לבו של כאב הקיום, "הקיום בתעלת הביוב" (גאודי בכרמל).

"האבודים, שישה מתוך שישה מיליון" מאת דניאל מנדלסון

בהוצאת ספרי עליית הגג וידיעות ספרים, מאנגלית: אביעד שטיר,

ביקורת מאת ד"ר מירה טנצר

"לפני שנים, כאשר הייתי בן שש או שבע או שמונה, קרה לי לעתים שכאשר נכנסתי לחדר אנשים מסוימים היו מתחילים לבכות." כך נפתח "האבודים, שישה מתוך שישה מיליון", סיפור מסע החיפוש של דניאל מנדלסון אחר קורותיה של משפחה אחת במלחמת העולם השנייה, בעיירה בולמב בגליציה שבפולין-אוקראינה. שמיל,

קרובים רחוקים: הורים ישראלים באמריקה

מאת: **אודי זומר** (הוצאה עצמית 2009)

ביקורת מאת ד"ר לילך לב ארי

ההגירה מישראל ליוותה את החיים בארץ במהלך מאה השנים האחרונות. ההגירה מישראל של שנות השבעים של המאה הקודמת מיוחדת בכך שמרבית המהגרים הם ילידי ישראל. כחצי מליון ישראלים חיים בחו"ל מעל מחציתם מתגוררים בארה"ב. בספרו "קרובים רחוקים: ישראלים באמריקה" פורש אודי זומר בפנינו פן ייחודי של חוויית ההורות של ישראלים בארה"ב אשר התחנכו מרבית חייהם בסביבה חברתית ותרבותית ישראלית. זומר מתייחס בספרו לשני ממדים עיקריים - ההורות והגירה - כשתי חוויות אינטנסיביות כשלעצמן, קל וחומר בשילוב ביניהן. המחקר התבצע באמצעות ראיונות עומק עם ישראלים המתגוררים בארה"ב. ממצאיו של זומר מצביעים על דמיון רב לאלה שנמצאו במחקרים קודמים, לפיהם למרות השילוב החזק בכלכלה האמריקנית והצלחה בממד זה, בעיית הזהות התצויה, כתוצאה מההגירה, היא הדומיננטית בחייהם כהורים. חווית ההגירה משפיעה על ההורות בעיקר בהקשר של היטמעות או היבדלות, שימור השפה העברית, הקשר למשפחה בישראל ועוד. ההורים מנסים להעביר לילדיהם את החוויה הישראלית ולשמרה בדרכים רבות, ובמידה מסוימת גם לחזק את הזהות היהודית. אולם, בחלוף השנים, המציאות האמריקנית גוברת על הזהות והזהדות הישראלית של צאצאי מהגרים אלה והם מתרחקים ממנה בהדרגה עד להפיכתה סימבולית בלבד עבורם. ממצאיו של זומר תומכים כאמור בממצאי מחקרים אחרים בתחום' בהקשר למניע היגירתם של ישראלים לארה"ב, בעיית הזהות הכפולה - הסרנס לאומית שלהם וההיטמעות ההדרגתית של צאצאיהם. החידוש של זומר הוא בדיון המשלב את חווית ההורות הייחודית כמהגרים ישראלים בארה"ב וזיהוי דפוסים משותפים להורים אלה תוך כדי הצגת ציטוטים נרחבים מדברי מראייניו.

אחי סבו של דניאל, אשתו אסתר, וארבע בנותיהם לא הצליחו להימלט לאמריקה. דניאל מנדלסון, פרופסור לספרות קלאסית, מנסה להתיר את חידת החיים והמוות של המשפחה מתוך סכך של תעלומות ושתיקות.

המסע המתקיים בהווה וחידת החיים והמוות של השישה, ההולכת ונחשפת, הם שני רבדים של האבודים. אך מתחת לשני אלה קיים רובד נוסף: מנדלסון משבץ בספרו טקסטים מקראיים, כגון סיפור המבול ורצח הבל בידי קין אחיו. טקסטים אלה והפרשנויות הנלוות של רש"י, ופרידמן (פרשן מקרא מודרני), מאירים את האירועים ואת היחסים בין הדמויות בשני הרבדים של היצירה אך יותר מכך - הם טוענים את האבודים ואת הקיום האנושי במשמעות על-זמנית. קנאה בין אחים, שנאה, רצח, שכול, אמונה או כליה הם חלק מן הקיום האנושי מקדמת דנא, כמו גם הניסיון להבין אותם לעומקם.

מסע החיפוש חובק עולם: פולין, גרמניה, ישראל, אוסטרליה, שוודיה, דנמרק, ארצות הברית - ונדמה שהעולם אינו אלא רקמה אנושית אחת, שחוטיה הסמויים נחשפים בסיוע האינטרנט או טיסות טרנס-אטלנטיות. המסע אינו רק פיסי-גיאוגרפי; זהו גם מסע פנימי שמטביע את חותמו על הנפש, על התובנה ועל ההתנהגות והיחסים בין הדמויות בהווה.

בתחילת המסע מבקש דניאל מנדלסון לדעת כיצד מתו בני המשפחה, שישה מתוך שישה מיליון, בידי הנאצים, אך במהלך החיפוש הוא עתיד להבין שהשאלות החשובות לא פחות, ואולי אף יותר, הן: כיצד הם חיו? מה הרגישו? מה אמרו זה לזה? האם ידעו אהבה?

סיפור החיים והמוות של השישה ההולך ונרקם, שזור בסיפורים נוספים, של החיים והמתים, של יהודים ושל שכניהם, של אבות-אבותיהם ושל צאצאיהם. דניאל יגלה שהסיפורים מצמיחים את הלב כשניטלים מהם "המספרים הגדולים" - לא "שואת המיליונים" אלא הסיפור האישי, אמא שכורעת ללדת, צעיר שמסתכן למען אהובתו, ילד שהורג את כלבו.

האבודים הוא כביכול מסמך תיעודי, אך אינו יכול לקרוא אותו בעיניים של היסטוריון, הנצמד אל העובדות. קריאה כזו תחמיץ את הפן האנושי והאגותי של הקיום. דניאל מנדלסון מבקש לדעת את האמת ולאמתה, אך האמת המקמקמה ומתעתעת. חידת החיים והמוות אמנם מובהרת אך לעולם לא ניתן לדעת דבר בוודאות, אולי משום שמי שנשאר לספר את הסיפור הם אנשים שבעי-ימים וכאבים, שכל אחד מהם יכול להאיר רק נקודה קטנה אחת; אולי משום שכל אחד מאלה ששרדו רוצה לספר את סיפורו שלו; ואולי משום שהחיים אינם אוסף של עובדות כי אם הסיפור שאנחנו מספרים לעצמנו, הזיכרון שאנחנו מעצבים ומעבדים ומעצבים מחדש.

האבודים הוא מסמך תיעודי, אך עיקר התיעוד נשמר למסע החיפוש עצמו. מנדלסון אינו בא חשבון עם הנאצים ועוזריהם, גם לא עם הקרבנות, אלא מתבונן פינמה - אל מי שחי היום ומנסה מחד, לבדוק מה מסתתר מתחת לשתיקות, ומאידך, להבין את משמעות חייו הוא. כאדם וכיהודי.

האבודים היה לרב מכו וזכה בפרסים רבים, ובהם פרס המבקרים האמריקאים, פרס מדיסיס הצרפתי ופרס הספר היהודי הטוב ביותר, והוכתר כספר הטוב ביותר בשנת 2006 בניו יורק טיימס, וושינגטון פוסט, הוסטון גלוב ואחרים. דניאל מנדלסון, תושב ניו יורק, הוא פרופסור לספרות קלאסית, מבקר ספרות, תיאטרון, קולנוע ותרבות. האבודים הוא ספרו השלישי. מנדלסון הוא

¹ ראו למשל לב ארי, 2008; 2010; 2008; Lev Ari, 2008

חדשות הרשות למחקר ולהערכה

ד"ר לילך לב-ארי

כנס 'מחקר, עיון ויצירה באורנים'

אנו נערכים כעת ב'מלוא הקיטור' לקראת הכנס ה-11 'מחקר, עיון ויצירה באורנים' אשר יתקיים בתאריך 28.6.10. כנס זה הוא אירוע משמעותי בהוויית המכללה, בו מציגים אנשי הסגל האקדמי באורנים היבטים מעשייתם וייצירתם האקדמית החובקים תחומי ידע רבים.

בשנים האחרונות לקיום הכנס, מספר המשתתפים הפעילים בו עולה על מאה. בכנס השנה שלושה מושבים, כאשר בכל אחד מהם בין ששה לשבעה תחומים מקבילים. בנוסף, יוצגו במסגרת סמפוזיון שני מושבים מקבילים. בין תחומי הדעת המגוונים, הבאים לידי ביטוי במושבי הכנס השונים: חינוך והוראה, אמנות, מדעים והוראתם, מדעי הרוח, מדעי החברה ועוד.

כמדי שנה יוצגו במסגרת הכנס מגוון פרסומים של עשרות חברי הסגל: ספרים, חוברות, מאמרים בכתבי-עת וקטלוגים. בצד כל אלה - דוחות מחקר והערכה שבוצעו על ידי הסגל במסגרת הרשות למחקר ולהערכה (הערכה פנימית וחיצונית). אין ספק שיכול משמעותי זה מהווה עדות לתרבות מחקר ויצירה מרשימה, המהווה תשתית להתפתחות אקדמית של הסגל בפרט ולו של המכללה בכלל. מושב מליאת הנעילה יוקדש לנושא ייחודי אודות המגזר הדתי. בהרצאתה "כיצד ניתן לחקור נושאי טאבו? על נשים דתיות במראה הפילמאית" תציג הבמאית והמפיקה, גברת ענת צוריה, את הדרכים שבהן חקרה את מעמדן של הנשים בעולם הדתי בליווי קטעים מסרטה "טהורה" העטור פרסים בינלאומיים.

ד"ר גבריאל אביטל

פרום מחקר השלישי

בתאריך 16.5.2010 התקיים פרום מחקר שלישי ואחרון לתש"ע. בישיבה זו אירחנו את המדען הראשי של משרד החינוך, ד"ר גבריאל אביטל. המדען תאר את

מדיניות משרדו לגבי עריכת מחקרים. משתתפי הפורום הציגו שאלות והעלו קשיים על אודות מדיניות זו בשדה ההוראה במכללה. בעקבות מפגש זה נוסח מכתב על ידי ד"ר מדי וליצ' קר-פולק וד"ר לילך לב ארי לגבי הבעייתיות הכרוכה בהגשת בקשות לעריכת מחקרים בבתי ספר במסגרת שיעורי מחקר, סמינריונים ועבודות גמר כחלק מלימודי התואר השני. הוצע למדען להקים ועדת אתיקה אשר תפעל ברשות למחקר ותקצר הליכים עבור הסטודנטים. אנו מחכים לתשובת המדען.

משוב סיום השנה

בתאריך 6.6.2010 החל משוב המורים "המסורתי". כזכור, משוב זה מתבצע במחצית מהקורסים במכללה, כאשר חלקם משובים 'מוזמנים' והיתר - נדגמו אקראית-סטטיסטית.

סיום מחקרים פנימיים באורנים

בשבועות האחרונים נערכים חלק מחוקריו לאיסוף התנאים בקרב הסטודנטים. כיוון שנתר לנו זמן מוגבל לחלוקת השאלונים (עד סוף שנת הלימודים האקדמית) וכמו כן, אנו מבקשים לקבל חוות דעת של הסטודנטים לאחר סיום החוויה שלהם במכללה, מתקבל הרושם של 'עומס יתר' במחקר. אנו מנסים למזער עומס זה ככל הניתן אך לעיתים הוא בלתי נמנע. ממצאי המחקרים חשובים מאד להתנהלות המכללה בתחומים שונים ולכן, אנא שתפו עמנו פעולה.

יש לכם רעיון למחקר?

רוצים להשתתף במחקרים קיימים?

פנו אלינו וזיכרו: מדי שלושה שבועות אנו מפרסמים "קולות קוראים" וביניהם מכרזים למחקרים, נצלו זאת והיעזרו בנו ביעוץ, בעידוד ובכל הקשור בעבודתכם האקדמית.

לבסוף, אני מודה לכל אנשי הסגל שהשיבו לשאלון אשר עסק בצרכי הקידום וההסתייעות ברשות למחקר. בקרוב יפורסמו ממצאי הסקר (השיבו 151 מרצות ומרצים).

בברכת סיום שנה מוצלח והיעיקר: להתראות בכנס "מחקר עיון ויצירה באורנים".

לילך

פגיעות והתרסה גם יחד. בעמוד 334 הקורא לומד שזוהי תמונתו של מייקל החוזר מחופשתו בירושלים אל הקיבוץ שבו התחנך במסוד.

הספר מספר על המסע שערך עם צאתו לפנסיה בעקבות החלטתו לכתוב ספר על אביו, וולטר הירש, שעזב את המשפחה ואת הארץ, וחזר לגרמניה, שאותה נטש שנים קודם לכן עם עליית הנאצים לשלטון: "אני רוצה לכתוב על אבא שלי. אני לא יודע עליו כלום. הוא נפטר לפני שלושים שנה בגרמניה" (10); "תמיד יראתי מאבא. הוא היה

שנון, ציני, כעסן ובעל חוש הומור. בנו, הילדים, לא גילה עניין של ממש". ובהמשך, "מעולם לא אהבתי את אבא. פחדתי ממנו" (13). האב היה תעלומה שמייקל אף לא ידע עד כמה היא נעלמת מעיניו.

הספר נע על פני כמה מישורים בין הוויות חיים שונות, כבר בפתיחה נרמז, שמה שמתחיל כמסע התחקות אחר חייו של מי שנחשב לאב, יהפוך למסע לגילוי עצמי.

בספר מתוארת התשוקה לכתוב את הספר על האב סמוך ליציאה לפנסיה ולאחריה לצד סיטואציות מימי הילדות בירושלים ובחברת הילדים בבית אלפא, מהן מרגשות, מהן מעלות חייו ומהן מקומות. בזכות עושר המסמכים שחשף מייקל בתהליך החיפוש, אנו למדים יותר ויותר על וולטר וחיינו עם אילזה ואף על חייו אחרי עזיבתו; קטעי מכתבים שכתבו אילזה וולטר זה לזה בשנים שבהן חיו בגרמניה, קטעי מכתבים משפחתיים ששמרו בקפידה אחיו של מייקל ואמו. בנוסף, פזורים בספר קטעי יומן של האב שפורשים הוויית חיים בישראל הצעירה וקטעי ריאיון שנערך עימו בגרמניה, לאחר שובו אליה. אבל כל הזמן מרפרף לו פרפר הספק ואומר: לא כך אדם מספר על אבא שלו. צריך להיות פה משהו נוסף שיסביר את מערכת היחסים המיוחדת בין מייקל וולטר.

תוך כך נחשפים חיים יהודיים בגרמניה של טרום המלחמה, חיים בורגניים, עשירי תרבות ואמנות, ולאחר מכן, מציאות החיים של יוצאי גרמניה בירושלים ובתל-אביב, על חייהם החברתיים ודבקותם בתרבות שאותה נאלצו לעזוב.

בשליש האחרון של הספר נגלל לפני הקורא תהליך הגילוי של האמת על זהות האב ועל חשיפת קשרי משפחה חדשים. מייקל מוביל אותנו בדרך העיוורת שבה עבר הוא, דרך תהליך האיסוף, התייעוד והפענוח, בד בבד עם אירועים בריאותיים ומשפחתיים שתכפו ובאו עליו במהלך מסע החיפוש.

דומני שלספר שני מוקדים מעניינים, האחד הוא סיפורה של תרבות: תרבותם של היקים שהגיעו לארץ טרום המלחמה, חייהם הסוערים והמתירניים, בשנות העשרים והשלושים

מאה מילים על: מהימנות ותוקף במחקר

כאשר מדובר במהימנות ובתוקף הכוונה היא לבחון באיזו מידה כלי המחקר שבנינו אמין, מדויק וניתן לסמוך על הממצאים שהתקבלו במחקר. לשם כך עלינו לברר את השאלות הבאות:

האם יש התאמה בין מערכת המושגים התיאורטיים (מה מעוניינים לבדוק) לבין מערכת המושגים התצפיתיים (איך נבדוק/נמדוד)?

האם התצפיות שעורכים החוקרים אכן משרתות את מטרת המחקר?

לשם כך נגדיר את התופעה הנחקרת - הגדרה נומינלית (מה מעוניינים לחקור) ובהגדרה תצפיתית - כיצד נחקור, תפעול ההגדרה הנומינלית. איך נדע האם יש הלימה בין ה"מה" ל"כיצד"? הדרכים לבדיקת מהימנות ותוקף הן רבות ומורכבות, וביניהן: מהימנות בין-אישית: האם שני חוקרים בעלי הכשרה מדעית דומה יגיעו בעזרת אותן הגדרות תצפיתיות לאותן התוצאות? ומהימנות שיחזור: האם בתנאים אחרים, ללא קשר לחוקרים, למקום ולזמן נקבל ממצאים דומים להגדרות התצפיתיות? בנוסף רצוי להיעזר בכלים מחקריים שנוסו בעבר ותוקפו.

השקות ספרים בספרייה

ד"ר יעל פויס

דברים שנשאה ד"ר יעל פויס

בהשקה שנערכה בספרייה

לספרו של מייקל עופר האב, הבן ורוח החופש

התמונה שעל עטיפת הספר משכה את תשומת לבי: פנים של ילד, חיוך מעוקם בזווית הפה. משהו ספקני במבט. ילד עדין מאוד בתחנת אוטובוס, לבוש, כפי שצריך, בחולצה בתוך מכנסי חאקי קצרים, חגור בחגורה וחבוש כובע בקיפול מעט גנדרני על הראש. בידו הוא מחזיק עיתון או ברושור וקורא במעין עמידה של 'אני לכשעצמי מבודד מן העולם'. יש בתמונה

הראיון בגלי צה"ל היה של "סלב" ותיקה ומפורסמת "יש לנו ביוגרפיה דומה" היא אומרת. "אלא שאני נשלחתי עשר שנים לפניך למשמר העמק והייתי בת תשע, בכיתי כל לילה". ההורים רצו להיות חופשיים והילדה בת התשע הפריעה להם. זאת הייתה תופעה שכיחה אצל האנשים המסודרים ברחביה. וכלה ביקום דור שני, שאוהבים לדבר על חברים משותפים, על נימוסים והליכות, על מה שהיה ולא יהיה יותר. בבעגועים. פנו אלי גם אנשים שנתגלה להם שאביהם הוא לא האב הביולוגי. ואילו אתמול קבלתי מכתב מרופא שכאשר למד רפואה, נזקק לכסף ומכר את "זרעו המשובח" היום הוא מחפש את צאצאיו "המשובחים".

הרבה יותר התרגשתי מהתגובות לספר מאשר תוך כדי כתיבתו. ידידים טוענים נגדי שבספר איני חושף רגשות. ואני מודיע כאן, החשיפה בספר היא אותנטית. זה מה שהיה בי שעה שכתבתי. ההתרגשות האמתית הייתה מתגובת הקוראים. אחת התובנות המשמעותיות בעקבות כתיבת הספר, היא שאתה לא יודע מה אחרים יודעים עליך. אם תדע, אולי תבין, שהרי לא כל מה שבך הוא תוצר של ההתמודדות שלך עם הכתיבה. יש בך דברים שקבלת מאבא שלך, מסבא שלך, יש דברים שבאים עם הגנים. תודה לכולכם.

חדש על המדף

שמשון הלך אחר עיניו
ספר חדש מאת ד"ר עירית אמינוף

את שמשון של ספר שופטים אין צורך להציג לקהל הקוראים. שמשון של חכמינו ד"ל, הוא סיפור אחר. בספר שמשון הלך אחר עיניו חושפת המחברת את דמותו רבת-הפנים של שמשון החד"ל.

רבותיו השתמשו בדמותו הדרמטית והמושכת של

שמשון, כמנוף לדיונים בבעיות של מנהיגות בשעות משבר, בעינינו מוסר ואתיקה, ביחסים שבין לבנה ובשאלות של דוגמה אישית. מתוך מצוקות הזמן, עוסקים חכמי התלמוד ברמזים אודות משיחיותו של שמשון כפי שהובנה על רקע המאות הראשונות לספירה בארץ ישראל, תחת שלטונה האכזר של רומי, ובפרט ערב מרד בר כוכבא, במאה השנייה. גולת הכותרת היא זיהויו הסמוי של שמשון עם שמעון בר כוכבא מחולל המרד ברומאים. ד"ר עירית אמינוף לימדה מחשבת חד"ל למעלה משנות דור ממכללת אורנים.

בגרמניה, טרם עליית הנאצים, וכמו כן, סיפור עלייתם ובניית קשרי החברה שלהם מחדש כאן בארץ. המוקד השני הוא הסיפור הבלשי המתחקה אחר זהות האב. סיפור של מתח וגילוי, של פחדים ושמה, של השלמה עם זהות חדשה שנודעת רק בשנות השבעים לחיים, וזאת משום שהאם החליטה בעקשנות ש"זה ממש לא חשוב מי האב" וכל מידע על כך רק יסבך את חייו של הילד. ובמילים אלה מסיים מייקל את הספר: "ממש לא חשוב!".
לא סיפרתי לכם מי הוא האב ומהו אילן היוחסין שנפרש בספר - את זה תגלו רק לאחר שתקראו בו.

מתוך דבריו מייקל עופר בהשקת ספרו

מייקל עופר

אני מבקש להודות ליוזמות, חני חץ וד"ר איריס חי, מנהלת הספרייה, אשר יזמו והכינו את האירוע, בחן ובמאור פנים. תודה לבאים, חברים אנשי אורנים, שותפי לעבודה בעבר וחברי ההנהלה.

לא אדבר על הספר אלא על מה שקדם לו ומה שהיה אחרי הוצאתו לאור.

כשעבדתי באורנים יצאתי מהבית מוקדם בבוקר וחזרתי בערב. כאשר התכונתי לפרישה החלטתי לכתוב ספר. לא חשבתי על ספר שייצא בהוצאת ספרים אלא על ספר משפחתי, שאשאר לילדי. אני לא סופר וזה לא הזמן לפתח קריירה חדשה. מאוחר יותר המליצו לי ידידים להגיש את הספר להוצאת ספרים.

העבודה על הספר מילאה בתוכן ובעשייה את ארבע השנים הראשונות של הפרישה ומאז שהספר ראה אור אין יום שאני לא מקבל עליו תגובה.

"האב הבן ורוח החופש" נוגע כנראה בהרבה נקודות רגישות שהן חלק מתולדות החיים של אנשים שהיום הם בני שישים, שבעים ושמונים. החל באנשים שילדותם עברה בירושלים, ברחביה של שנות הארבעים והחמישים. אלה אוהבים לדבר על חברים שהיו ואינם, על קריירות גדולות ועל שקיעות, דרך "ילדי חוץ" במוסדות חינוך בתנועה הקיבוצית והחמישים באותן שנים, ילדים שנשלחו מרחביה להיות ילדי חוץ בקיבוצים בגלי תשע, עשר או אחת עשרה. הטלפון הראשון שקיבלתי אחרי

אמנות באורנים

תערוכת הבוגרים של המכון לאמנות במכללת אורנים מציגה את יצירות הסטודנטים שנעשו במסגרת פרויקט הגמר.

פתיחת התערוכה: 18/7/10 נעילה: 1/8/10

אירוע הפתיחה: יום א' 18/7/10, ז' באב תש"ע בשעה 18:00 בדשא המרכזי. התערוכה תוצג בבית 52 ובאולם הספורט

וידאו ארט - רויטל שוב

ליאור חיים

פאטמה שבאן

פאטמה שבאן

תודה לפרופ' יאיר קארן, לנגה בוטנסקי, לפייני דביר ולכל הנהלת אורנים, לד"ר ארנון מדויני, לד"ר דינה לרון, לתהל בוטבול, ללאה שניידר, לרונית הראל, לגילה גוטליב, לשמואל רגב, לרוני גנזי ולצוות תחזוקה ובינוי, לשרון כהן, לרחל הבר ולצוותה, לשרי רגב ולצוותה, לאלכס ספיר, לרפי ציגאלוב, לנמרוד כדורי, לדרור שחם וצוותו ולכל מי שתמך ועזר בהקמת התערוכה.

תערוכת הבוגרים המכון לאמנות 1.8.10 - 18.7.10

פתיחה: יום ראשון, ד' אב תש"ע, 18.7.10

18:00 בדשא המרכזי

מציגים: עינב אדן, שני ארגוב, מיכל בר, חלי גולן, אליוט ג'ייקובס, דנה גרו, שולמית הנדלמן, ליאור חיים, רימאח יונס, לורה יוסף, איילת כהן, נירית לוגסי כהן, סונדוס מחאמעד, מיטל סעדון, ישראל עובדיה, דנה פורת, יובל פייגלין, נמרוד צור, ורד רוזנפלד, סמארה שבאט, רויטל שוב, פאטמה שנאן, אלה שריר

אוצרת התערוכה: רותי הלביץ כהן

עוזרת לאוצרת: נעה צורן

רכזת פרויקט גמר ביצירה: ענת גטניו

ימים ושעות פתיחה:

ימים א,ב,ד,ה 10:00 - 16:00

יום ג 12:00 - 20:00

שישי ושבת 10:00 - 14:00

המכון לאמנות 04-9838750

www.art.oranim.ac.il